

MADENCİLİK *Bülteni*

SAYI: 5 TMMOB MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI YAYINI 1989

ÜLKEMİZ MALKI ADINA DEVLETİN HÜKÜM VE TASARRUFU ALTINDA OLAN BOR VE DİĞER ULUSAL KAYNAKLARIMIZ ÇOK ULUSLU TEKELLERİN YAĞMASINA TERKEDİLEMEZ

YİRMİ yıl kadar önce, Odamız tarafından kamuoyunun gündemine getirildiğinden bu yana, boraks konuyla ilgili tartışmalar ikimi zaman alevlendi; kimi zaman közlendi; ama, hiçbir zaman tamamen küllenmeksizin, sıcaklığını korudu. Mayıs 1970 tarihli MADENCİLİK özel sayısının "Neden Boraks" başlıklı kapağı açıldığında; anılan tartışmaların yirmi yıl öncesinden çok daha gerilere kadar c'ayandığı ve bazı yazışmaların altında 19 Rebiülevvel 1297 gibi tarihler bulunduğu da görülecektir. Görünen bir diğer gerçek de odur ki hem bol keseden Atatürkçülük nutukları atıp, hem de "3Q'lu yılların gericiliği" gibi trajikomik terimler icat eden kökü IMF'li zihniyet madencilik ekonomi-politikalarını yönlendirdiği sürece, anılan tartışmalar daha uzun yıllar küllenmeyecektir.

Boraks konusundaki tartışmaların tarihi yukarıda değinildiği kadar eski olmakla birlikte; konunun bilimsel ve teknik platformlarda derii toplu bir biçimde ele alınıp işlenmesi 60'lı yılların sonunda Odamız uzmanlarının uğraşlarıyla başlatılmış, geliştirilmiş ve "Neden Boraks" kapsamındaki görüş ve düşüncelerin yarattığı dinamizm ile ivme kazanarak, 70'li yılların başına getirilmiştir. 1970 Mayıs'ında, Tuğrul Erkin

Başkanlığındaki Yönetim Kurulumuz, anılan Özel Sayı'nın çıkış gerekçesini:

"... Ancak; Kamu Oyu'ndaki ve yönetici katlarındaki durgunluk ve bazı üyelerimizden alınan yazılar bizde şimdiye kadarki çalışmalarımızın, konunun tanınmasına ve öneminin kavranmasına yeterli olmadığı kuşkusunu uyandırmıştır.

Hayat damarlarımızdan biri olarak önemsedığımız bu konuyu Türk Ulusu'na; sizlere, özellikle yasa- ma ve yürütme organlarımıza, yöneticilerimize bütün ayrıntıları ve kanıtlarıyla birlikte belgelemeyi, Kamu görevlisi bir kuruluş olma sorumluluğunun bir gereği saydık.

İşte onun için 'BORAKS' olarak çıkıyoruz."

ifadeleriyle açıklamış ve bu alıntının aktarıldığı başyazılarının arkasındaki iç kapağa da 1960 Anayasası'nın 130. maddesi ile birlikte -130 yıllık bir geçmişi olan konunun incelenmesi için kurulan- Cumhuriyet Senatosu Bor Mineralleri Araştırma Komisyonu'nca düzenlenen raporun sonuç bölümünden alınan aşğıdaki özsözü oturtmuştu:

"... *Türk Milleti, Seyitgazi ilçesi Kırka köyü civarındaki sodyumlu Bor tuzu maden yataklarının, Anayasanın 130 uncu maddesi gereği olarak, hakikî ve asfî sahibidir.*"

Yukarıda özetlenen gelişmelerle birlikte, "NEDEN BORAKS" Özel sayımızda da, geçmiş 130 yıldan o yana, "bir boraks sancısı" çektığımız hususunda kamuoyunu aydınlatan İLK ve TEK manifesto olma niteliğini kazanıyordu.

"Neden Boraks"dan bu yana, yirmi yıl olmasa bile, 19 yıl 5 ay geçti. Geçen zaman içinde dünyada ve ülkemizde çok önemli değişimler yaşandı. Değişimler, kuşkusuz ki, o zaman yazılanlardan bazılarının içeriğine de yansdı ve biz bu zamana kadar konuyu derli toplu bir biçimde yeniden gözden geçirip, değerlendirmedik; ürünümüzü geliştirip, tekâmül ettirmedik. O zamandan bu yana gelmiş geçmiş şu ya da bu yönetim kurulu olarak değil de, maden mühendisleri olarak kanımız odur ki Madencilik Bülteni'nin elinizdeki özel sayısı, anılan eksikliğimizi gidermek için gereken toplu çalışmaları başlatacak bir "kılavuz torum" işlevi görecektir.

"Neden Boraks"dan bu yana değişen çok şey olmasına karşın, görüşlerimizin özünde hiçbir değişiklik olmadı. Tıpkı, o zaman kamuoyuna teşhir ettiğimiz "... bir Anglo-Amerikan tröstü..."nün ticari ünvanındaki ve hisse sahiplerinin kimliklerindeki değişmelerin, tekelin özünde hiçbir değişiklik yaratmadığı gibi. Değişen ve eskiyen bütün yanlarına karşın; üyelerimizin, öğrencilerin, köşe yazarlarının ve konuya ügü duyan üst düzey bürokratlarının başucunda halâ yerini koruyan bir kaynak olan Özel Sayımız'ın bizim için en önemli niteliği ise, Odamız'ı TMMOB'nin 19 Odası içinde sıradan bir oda olmaktan çıkaran hasletlerin değerli bir belgesi olmasından kaynaklanmaktadır. Bu niteliğimizi vurgulamadan geçmek yersiz bir tevazu olur. Oysa ki Mayıs 1970'de 1500 olan üye sayımızın (ki bu rakama petrol, jeoloji, metalürji ve jeofizik mühendislerinin o zamanki sayıları da dahildir) bugünlerde üçe katlanması -en azından örgütlülük düzeyimizin yükseltilmesinin yararı açısından- bizi yersiz tevazulardan kaçınmaya zorlamaktadır. Çünkü, üyelerimizin büyük çoğunluğu, "Türkiye'de Boraks" tablosunda Odamız'ca oynanan başrolde habersizdir ve öğrenmeleri gerekmektedir.

"Neden Boraks"ın yayına girmesiyle birlikte alevlenen tartışmaların sıcaklığı; yayın tarihinden dokuz yıl sonra, 2172 sayılı yasanın hazırlanması, görüşülmesi, kabul edilip yürürlüğe girmesi, uygulanması ve tarihe karışmasıyla gelişen süreç içinde doruğuna ulaştı. Önemli bir bölümünü boraks konusunun teşkil ettiği anılan yasanın hüküm ve uygulamaları, üyelerimiz arasında, kamuoyunda olduğundan çok daha hararetle ve hiddetle tartışmalara neden oldu. Oda-

mız'ın ve uzmanlarımızın bor konusundaki teknik ve ekonomik görüşleri; sürekli yazılar, paneller, açık oturumlar, vs. ile günlük gazeteler, dergiler, radyo ve TV aracılığıyla kamuoyuna iletildikten sonra, pek tabii ki çeşitli tepkileri de beraberinde yansıtmaya başlamıştı. Kendi aramızda tartıştığımızı Odamız'ın arşivlerinde inceleyebilmek mümkündür. Ama, tepkileri heryerde kolay kolay bulamazsınız. Bunlardan fevkalade temsili bir numuneyi pas geçecek olursak, yazımızın başlığına da haksızlık etmiş olacağız. Bakınız; 2172 sayılı yasanın uygulamalarından yedi yıl önce, görülmemiş tezahüratla karşılandığı Bilecik'te, Sayın S.Demirel hangi beyanlarda bulunuyor (18 Eylül 1972 tarihli Tasvir Gazetesi'nden);

"...*Türkiye kalkınması nasıl yapılır, nasıl çabuk yapılabilir? Sualine cevap aramak başka işdir, Türkiye kalkınmasını böyle yapamaz deyip, bu düzenle yapamaz deyip, Türkiye ancak 'Mao ile Bor'la' kalkınır demek başka işdir. Birincisi cumhuriyet içerisinde daha iyiyi arayıştır, ikincisi cumhuriyetin yıkılışının özlenişidir. Birincisinde zihinleri açma, ikincisinde zihinleri yikatma ve bu suretle rejim düşmanlığı yaratma maksadı gizlidir. Aslında burada ne kadar büyük inançsızlıkların içinde bulunduğu değil, ne kadar büyük yanlışların ve hataların beyin yıkamaya hizmet edebildiğini işaret etmek istiyorum. İddialar: Türkiye Bor Madeni Yataklarını devletleştirir ise, buradan elde edeceği ihracat ile iktisadi meselesini halleder, şeklindedir. Senede yüzlerce milyon dolar döviz temin eder şeklindedir.*

Bu iddiada ne kadar geçerlilik vardır, ewelâ dünya ne kadar bor kullanır? Dünya 2 milyon ton bor kullanıyor, bunun değeri bugünkü rayiçler üzerinden 70 milyon dolardır. Türkiye dünyanın kullandığı bor'un hepsini verse 70 milyon dolar alır. Bunun yarısını Birleşik Amerika, dörtte birini Rusya zaten istihsal ediyor. Geriye kalan pazar imkânı dünya ihtiyacının dörtte birisidir. Türkiye'deki bor yataklarının % 95'i devletin elindedir. % 5'i şahıslar tarafından işletilmektedir. İhracata gelince, Türkiye'nin bor ihracatının % 75'ini özel teşebbüs, % 25'ini de devlet yapmaktadır. Bor hikayesinin iç yüzü budur. Mao hikayesinin iç yüzü de bundan farklı değildir. Aslında bu 'Mao ve bor'u' arayıştan ziyade cumhuriyet ve Atatürk'ten kaçıştır. "

Bu DÜNDÜR...

Şimdi bir de bugüne bakalım ve Sayın Demirel'in bor kaynaklarımız için dünya pazarlarında sadece yılda 17,5 milyon \$'lık bir pay ayırdığı günlerden, Türkiye'nin yılda 211,9 milyon \$'lık bor cevheri ve türevi pazarlamasını gerçekleştirdiği günlere geldiğimizde; kendisinin konuyla ilgili uzmanı olan ve zamanında Odamız ile uzmanlarımızı "yabancı ideolojilere hiz-

mef'le suçlayan Sayın E.Kıratlıoğlu'nun Madencilik Bilimsel ve Teknik 11. Kongremiz'in açılış oturumunda, partisini temsilen yaptığı konuşmada Etibank ve Borlarımıza değinerek: "...Türk Madenleri'nin yabancılara peşkeş çekilmesine izin vermeyeceklerini..." açıkladığını görelim.

Bu da BUGÜNDÜR...

Gerçi, dün dündür; bugün bugündür. Ama, yabancu ideolojilere hizmet etmeyen, gerçek anlamda "milliyetçi", dirayetli ve basiretli bir madencilik politikası da -ancak ve ancak- gerçek uzmanların görüşlerini lâıyıyla değerlendirip, geleceği önceden görerek yönlendirilebilir. Maden Mühendisleri Odası'nın ve uzmanlarının 19 yıl gerisinden yönlendirilemez.

90'h yıllara adım atmamıza az bir zaman kala ülkemizde ilginç gelişmeler yaşanmaya ve yeniden bor konusuyula ilgili tartışmalara başlandı. Ülkemiz ekonomisini ayakta tutan devlet kuruluşlarını ekonominin sırtında bir kambur olarak gören bir anlayışın ürünü olarak gündeme getirilen ve kâr eden devlet kuruluşlarının satılması, özelleştirilmesi kapsamına madencilik kuruluşları da alındı. Sıradan bir Tahtakale'nin becerebileceği türden bazı işler, ABD'nin çok ünlü tefecilerinden Morgan Guarantee Trust'e ihale edildi ve sözleşme gereğince düzenlenen Özelleştirme Master Planı adlı rapor kapsamında çeşitli devlet kuruluşlarının yanı sıra ETİBANK'ın satılması da uygun görüldü. Şimdi burada ETİBANK'ın, kamuoyunca idrak edilemeyen ve sürekli es geçilen, çok önemli bir özelliğine değinelim:

ETİBANK'ın, anılan master planın portföyündeki ÇİTOSAN, USAŞ, PETKİM, vs. gibi kurumlardan çok farklı bir niteliği vardır. Birçok KİT doğuran bir ana kuruluş olan ETİBANK'ın özelleştirilmesi demek, birtakım menkul ve gayrimenkul değerlerin mülkiyet değiştirmesi demek değildir. Zira, ETİBANK'ın uluslararası tefecilere cazip görünen yanı; herhalde, ne Halıköy'deki civa, ne Gümüşköy'deki gümüş ve ne de Mazıdağ'ındaki fosfat değildir. ETİBANK'ın iştah kabartan yanı, olsa olsa (!); Bandırma, Bigadiç, Emet, Kestelek ve Kırka gibi Müesseseleridir. Bu yandan baktığımızda ise; ETİBANK'ı özel mülkiyetne alacakların ellerine, kurumla birlikte geçecek olan birkaç kâğıt parçasının (!) üzerinde ülkemiz halkı adına devletin hüküm ve tasarrufu altında olan dünya bor rezervlerinin 2/3'sinin bulunduğu sahalara ait işletme imtiyazlarının da onlarca yıl süreyle, Kâğıt Sahibi'nce iktisap edileceğinin yazıldığını göreceğiz. O zaman da hep birlikte gerisin geri 1865 yılına, Kraliçe II. Elizabethen çağından Kraliçe Victoria'nın çağına mı döneceğiz? Halâ "30'lu yılların gericiliğine saplanıp kalarak, bu saygın kişilerin hatırı şahanelerini mi kıracağız? Hiç böyle "milliyetçi" mantık olur mu? Nice yurtseverin 130 yıllık mücadelesi heba edilebilir

mi? Ulusal ekonomi 80'li yıllarda nasıl bir çöküntüye uğradı ki biz stratejik yeraltı zenginliklerimizi süper güçlerin ipoteğine sunuyoruz? Ülkemiz sanayine ve ekonomisine darbe vuracak, ülke sanayini daha da dışa bağımlı duruma getirecek uygulamalar olan ETİBANK, ÇİTOSAN- PETKİM vb. gibi kamu kurumlarımızı çokuluslu tekellere niye peşkeş çekiyoruz? İran ve Irak gibi 8 yıl boyu ekonomiyi bitiren bir savaştan mı çıktık?

Durum yukarıda açıkladığımız gibiyken, ETİBANK'a talip çıkacak müşteri de, yine herhalde, ne Lufthansa, ne Du Pont, ne Royal Dutch Shell ve ne de Ford Motor Co. olmayacaktır; ETİBANK'ın "blok satış" bedellerini ödeyerek, "hakkını verecek" güçteki tek babayığit, yine olsa olsa (!), Rio Tinto Zinc Corp. (RTZ) olacaktır. "Hür Dünya" bor pazarının % 55'ini kontrol eden RTZ; titanyum, elmas, zirkonyum ve uranyum madenlerinin de çıkartımını, işlenmesini, izabesini, rafinasyonunu ve pazarlanmasını dünya çapında, sırasıyla, % 45, 30, 21 ve 19'luk paylarla gerçekleştirmekte ve ayrıca, dünya ölçeğindeki payı % 5'den az olmamak kaydıyla; bakır, boksit, talk, molibden, kalay, demir, gümüş, altın, çinko ve kurşun gibi çeşitli madenleri çıkartarak ve işleyerek çok geniş spektrumlu bir alanda faaliyette bulunmaktadır. RTZ, kendisi gibi bir diğer dev tekel olan, BP'nin madencilik kuruluşlarını bu yılın başında 4,32 MİLYAR DOLAR karşılığında devir alarak, yukarıda rakamlandırılan üstünlüğe erişmiştir. İşte bizim kahraman bakkalların bir zamanlar serbest rekabete tutuştuğu, ara sıra yine tutuşmaya çalıştıkları ve ETİBANK'ı yutmaya soyunabilecek tek aday olan süpermarketin kaba hatlarıyla çizilen mali portresi de budur.

Sonuç olarak vurgulamak gerekirse; şu ya da bu işletmesinin zarar etmesine (!), irrasyonel madencilik uygulamalarına, kaynaklarının madencilik dışında çarçur edilmesine, kötü yönetimine ve aksayan yanlarına karşın, meslektaşlarımızın ve maden işçilerinin yoğun emekleriyle yaratılmış olan ETİBANK, maden mühendislerinin her zaman sahip çıkması ve RTZ vb. gibi çok uluslu tekeilerce yağmalanmaması için sonuna kadar savunulması gereken bir kuruluştur. 130 yıldan bu yana çektiğimiz boraks sancısı ise artık ETİBANK ile ayrılmaz bir bütün oluşturmaktadır.

İç sayfalarımızda sektörümüzün kilit noktalarında hizmet vermiş ve konuya ilgi duymuş meslektaşlarımızla yapılan söyleşilere konunun daha aydınlanması yönünde yer vermeye çalıştık; boraks konusundaki tartışmaların tarihini ve güncel yanını yeterince açtığımızı umarız.

Bor konusunda bundan sonra gelişecek ve verilecek mücadeleye ışık tutması ve bor konusunun bu yönleriyle ülkemiz gündemine gelmemesi dileğiyle...

Saygılarımızla,

YÖNETİM KURULU

NEDEN HA

"Su uyur düşman uyumaz" atasözünü, "Su uyur rakip uyumaz'a çevirmekte isabetsizlik olacağını sanmıyorum. Bu nedenle de bir zamanlar bizlere, "Siz yılda 25 bin tondan fazla bor cevheri satamazsınız, rafineriyi kurmayınız zarar edersiniz, size zararını karşılırsanız 5 bin ton kapasiteli bir öncü rafineri kuralım, Türkiye'de rezerv kalmadı, yeni bulunan rezerv 5 milyon tondur, cevherinizi Amerikan cevheriyle rekabete İngiltere Kraliçesi bile sokamaz" diyenlerin ve NATO'nun meşhur COCOM (İhracatın Çok Yönlü Kontrolü İçin Koordinasyon Komitesi) kararlarıyla cevher satışımıza ambargo koyduklarının, Özelselik-Devletçilik çekişmesiyle ulusal servetimizi içpazar rekabetine tutuşturarak malımızı çok ucuza kapatanların bu büyük çıkar savaşımından çekildiklerini sanmak, başışlanmaz bir safdillik olur. (Kadri Yersel. "Madençilikte Bir ömür" adlı kitabın yazarı).

Tayfun ÖZUSLU
Maden Y. Mühendisi

2172 sayılı yasa uygulaması ile ilgili tartışmalar hiç bitmedi; en hararetlileri bor cephesinde olmak üzere, halâ sürüyor. Bizim 80'li yıllar esnasında konuyu çok seyrek olarak gündeme getirmemiz, aslında, karşı görüşlerin sadece eski işletme imtiyazlarının sahibi birkaç madenci ailesi ile onların sözcülerince tekrarlanmasından ve iddialarının kamuoyunda fazla yankı uyandırmamasından kaynaklanıyordu. Kısacası, son yıllardaki bor tartışmalarını biz fazla ciddiye almadık. Nasıl alabilirdik ki? Toptan susturulmamızı planladıkları günlerde bile, bor konusuyla ilgili bir karar alınması durumunda, yine Odamız'ın görüş ve düşüncelerine ihtiyaç duyuluyordu. Ne var ki Türkiye'nin gündemi de son günlerde çok ani değişikliklere sahne oluyordu. Ayrıca, bu değişiklikler öylesine istikrarsız bir biçimde geliyor ki sadece bizim odalarımızdan değil, başka odalardan da tepkiler alıyor ve hatta büyük sermaye çevrelerinin sanayi kesiminden bile sızlanmalar işitiliyor, işte bu ani değişmelerden birinin sektörümüzü etkilemesi sonucunda, bir defa daha (kimbilir kaçınıcı defa?) boraks tartışmalarına katılmadan edemedik; "NEDEN HALÂ BORAKS" başlığı bu nedenle ortaya çıktı.

Yukarıda da değinildiği gibi, boraks tartışmalarındaki azınlık görüşlerinin sesleri hiç dinmedi. Ne de olsa onlar için sınırsız siyaset yapma serbestliği ve demokratik hak kullanımları söz

konusuydu. Ustamızın, başlık manşeti altında italiklerle dizilen, sözlerinde öngördüğü gibi; bazılarının "... bu büyük çıkar savaşımından çekildiklerini sanmak", gerçekten de, "başışlanmaz bir safdillik" olurdu. Savaşımından çekilmedikleri gibi, biçim ve öz açısından niteliğini de zenginleştirerek halâ sürdürüyorlar. Şöyle ki:

"Bor madenlerinin devletleştirilmesi komünistlerin güdümüyle gerçekleştirilmiştir. Madem ki komünistlik bu kadar iyi bir şeydir; o zaman sadece madenleri değil, herşeyi devletleştiririm. Olsun, bitsin."

gibisinden önermeler ileri sürerek, cuntanın generallerini kahkahadan kırıp geçiren şaklabanlıklarla bir yere varılamayacağına artık kanaat getirilmiş olsa gerek; azınlık görüşleri, bundan böyle, daha "ilmî ve ciddi" olan gerekçelerle alınıp pullanarak serbest piyasaya sürülmeye başlandı. Bu yeni taktik doğrultusunda da "Madenlerdeki Devletleştirme Deneyinin ve özellikle Bortuzlarındaki Sonuçların Liberal Ekonomi Açısından Tahlili" başlıklı, Dipl. Kfm. Tolga Şayakçı imzalı, 1987 tarihli bir kitap yayımlandı ve düzenlediğimiz teknik kongrelerde de dağıtıldı (Öyle görünüyor ki teknik kongrelerimizin madencilik sektörü ile iletişim kurulmasında vazgeçilmez bir rolü olduğunu kimse inkâr edemiyor.). Yazımızın kapsamı, her ne kadar, Tahlil'in tahliline ve eleştirisine elverişli değilse de; doğrudan

LA BORAKS

bizlere yönelik birkaç noktasına değinmeden geçerse, hem yazımızın başlığına, hem de başlık altındaki italik dizili alıntıya vefasızlık edeceğiz. O nedenle, biz de birkaç önemli Tahlili tahlil edelim:

- Dipl. Kfm. T. Şayakçı'nın kitabının başlığında Özellik, sanırsız ki, biraz da kendisinin yukarıda anılan birkaç aileden birinin veliahdı olması özelinden kaynaklanıyor. Giriş bölümünde, konunun 20. yüzyılın başından -"Teşebbüsü Şahsiyetçi, Federiyetçi, Hürriyetçi ve Ademi Merkeziyetçi" Prens Sabahattin'den- başlayarak ele alınması, üstü örtülü olarak sınıf ilişkileri ile birlikte incelenmesi ve sonunda da "DEVLETÇİLİK VERSUS LİBERALİZM, SENTEZ ACABANE ZAMAN OLACAK?" türünden iğneli soru-sloganlar ile noktalanması gibi yöntemlere bakarsak; bunların liberal tahlillerde kullanılan yöntemlere hiç de benzemediğini göreceğiz. Hangi siyaset ansiklopedisine bakarsanız bakınız; giriş bölümünde kullanılan yöntemlerin karşılığı olarak tarihi materyalizm, diyalektik, vs. gibi tarifler görürsünüz. Taze liberal yazar, muhtemelen eski mantık kalıntılarının etkisiyle olsa gerek, marksist yöntemlerle liberal ekonomi tahlilleri yapıyor. Ne yazık ki bizim böyle yöntemler kullanarak siyaset yapmamız, mevzuat marifetiyle yasaklanmıştır. Hem de öyle bir yasak ki çiğnediğimiz anda Anayasa'yı ihlal ederiz.

- Giriş bölümünde değinilmesi gereken bir diğer nokta da "... Devletleştirme Kanununun çıkmasına önyak olan tüm bürokrat-teknokrat takımı..." ibaresiyle tarafımıza da yöneltilen iltifatlardır. 2172 sayılı yasa uygulamalarının sadece "komünistlerin marifeti" ile gerçekleşmediği artık anlaşılmalı olacak ki önce "... önyak olan tüm bürokrat-teknokrat takımı..."na, biraz ileride de Bülend Ulusu başkanlığındaki hükümet de dahil olmak üzere çok daha üst düzeydeki bürokratlara karşı oldukça geniş bir cephe üzerinde taarruza kalkılıyor. Yazar iki yıl daha bekleyip de "30'lu yılların gericiliği" gibi ultraliberal terimlerin

revaç olduğu bir dönemde tahlillerini tamamlayabilseydi, cephenin genişliğini "İyi saatte olsunlar!"a kadar uzatabilirdi.

Anılan iltifatların karşılığını vermeden önce, şu hususu herkese duyuralım ki Odamız, sektörümüzde yaygın olan bir kanının tersine, hiçbir zaman 2172 sayılı yasanın "çıkması'na önyak olmamıştır. Ancak, anılan yasanın genel gerekçesini ve içeriğini bir tür "ekonomiye devlet müdahalesi" olarak yorumlayan Odamız; yararlı yanlarını savunmuş, sakıncalı yanlarını eleştirmiş ve yasanın hükümleri uyarınca uygulamalarında aktif görev üstlenmiştir.

Bazılarınca kamuoyuna kasten lanse edildiği gibi, Odamız, gereksiz yere indüklenmiş soyut "Devletçilik-Ozelcilik" ihtilafının bir tarafı değildir. Çünkü, devlet sektöründe de -boyutlar ve ölçekler çok daha büyük olduğu için- özel sektörden daha fazla maden israf edildiğini, maden mühendisleri pek alâ bilmektedir. Devlet sektöründe de irrasyonel maden işletmeciliği yapılmasının acısını ve tedirginliğini en iyi maden mühendisleri hissederler. İsrafın özel ya da resmi kuruluşlar eliyle gerçekleştirilmesinin hiçbir farkı yoktur. Böylesi sorumlulukların hissedilmesi için maden mühendisi olmak da gerekmez; aydın olmak yeter. Yazarın müstehzi ibaresindeki "bürokrat-teknokrat takımı"nın ezici çoğunluğu da anılan sorumluluğu ve tedirginliği iliklerine kadar hisseder. Ne var ki bütün bunların Tahlil'in liberal mantığı açısından önemi yoktur. Liberalizm açısından asıl önemli olan, dudak kıvrıdıkları "bürokrat takımı"ndan bir kesimin düdüğü öttürmesiyle birlikte, liberal geçinenlerin siyasi mümessillerinin kırmızı karta boyun eğerek, çift sefer, siyasi iktidar sahasını terk etmeleridir. Bu güçsüzlükleri de liberalliklerinin sahteliğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü gerçek liberalizm, sadece kendi gücüne dayanarak, bir yüzyıl önce iki okyanusu demiryoluyla bağlayacak sermaye birikimini sağlamış yetkin bir sınıfın kotarabileceği bir iştir. Gerçek libera-

lizm, ancak, kendi vahşi doğal ortamında alabil-
diğine "serbest" yeşerip gelişerek büyüyen bir
sermaye tarafından kurulur ve yaşatılır; ittire
kaktıra nadide bir çiçek gibi yetiştirilen saksı
beslemelerinin elinden gelecek tek şey, saksı-
nın bekçisi olan "zinde güçler" in şu veya bu tür
müdahalelerine karşı, liberal tahlillerle sızlan-
maktan ibarettir. Ne yapalım ki ülkemizdeki tari-
hin yapılmasında, tarihi yazarların iradesinden
bağımsız olarak, Prens Sabahattin'den bu yana
(hatta daha da öncesinden beri) "kapıkulları" ile
"bürokrat takımı" son derece aktif ve tayin edici
bir rol oynuyor. Yazarın kimi zaman "liberal", ki-
mi zaman da "marksist" içerikli mantığının kav-
rayamadığı Türkiye Özeli de işte budur.

- Dipl. Kfm. T.Şayakçı; bir tanesi madenleri-
mizi zımnen mülk olarak addeden, iki Anayasa
Uzmanı Hukuk Prof.'nün -zamanın Anayasa
Mahkemesi'nce itibar görmeyen- "ilmî mütalâa-
ları" ile süslediği araştırmasını, kaynaklarını hiç-
bir yerde anmadığı, rakamlar ve çizelgeler ile ist-
tatistik olarak tahkim ediyor. Ne var ki tahlillerin-
deki Özelcilik-Devletçilik kıyaslamalarını haklı
olarak 1978-79 döneminde kestikten sonra, ga-
rip bir suskunluk içine düşüyor. Tahlillerde; dev-
letleştirme ertesi dünya bor mineralleri pazarın-
daki perişanlığımız sergilenirken, her nedense,
bütün istatistik verileri 1982 yılında birdenbire
kuruyup akmaz oluyor. Oysa ki 1987 tarihli bir
araştırmada 86 verilerinin veya hiç olmazsa 83,
84 ve 85 verilerinin de bulunması gerekmez mi?
Yazar, öyle görünüyor ki ya 1982'de Türkiye'nin
dünya pazarından çekildiğini varsayıyor; ya da
tahlilindeki iddialarını güçlendirmek için istatis-
tik cambazlıklarına tenezzül ediyor.

- Liberal tahlillerle ilgili olarak, en az, Dip.
Kfm. T.Şayakçı kadar söylenecek şey var. Ama
hem yerimiz dar; hem de elimiz kolumuz bağlı.
Yine de bir noktaya takılmadan geçmek, liberal
mantığın "serbest rekabet" ilkesine yakışmaz.
Yazarın rakamlarına göre; 1961-72 döneminde
Türkiye, özelsi ve devletçisiyle birlikte, tonu or-
talama 30 \$ üzerinden tuvönan (veya çok çok tri-
ye) bor cevheri ihraç ediyordu. Kahraman bak-
kallar ile süpermarketin, fevkalade liberal bir pi-
yasa düzeni içinde kıyasıya serbest rekabete
tutuştığı o dönemde; gün gelip de Türkiye'nin
700 \$/t fiyatla Boraks Anhidr veya Asitborik ih-
raç edeceği (buniar da 1988 resmi rakamları-
dır), acaba hangi liberalin aklına gelebilirdi?

- Son olarak, sonuç bölümüne bakacak olur-
sak; Dipl. Kfm. T.Şayakçı'nın araştırmasını nok-
talayan 21 paragraflık sonuçtan ikisinin aşırı il-
ginç olduğunu görüyoruz. İlimlilerini bir yana bı-
rakıp bu ikisine bakalım.

İşte birincisi:

*"Bortuzların stratejik madde olmadığı da kulla-
nım alanlarından bellidir ve ortadadır. "*

Buyurun...

Değilmi ki avcılık ve "madencilik" hiçbir men-
zil tahdidine tabi olmayan fevkalade liberal mes-
leklerdir. Değil mi ki atış serbesttir. O halde at
atabildiğin kadar. Ola ki tutuverir. Madencilik
sektöründeki strateji tayinlerine HALÂ "ciheti
askeriye"den yaklaşan Dipl. Kfm. T.Şayakçı,
belki de, atışlarının anılan cihette isabet kayde-
debileceğini hayal ediyor. Biz de hiç durmaksı-
zın aynı cihete salvoya geçelim:

* Hangi "taktik" madenlerimiz, COCOM
gündemine alınmıştır?

Hangi "taktik" madenimizin sevkıyatı, ka-
rasularımızın dışında durdurulmuş ve 20. yüz-
yılın ikinci yarısında TC'ne karşı "ganbot diplo-
masileri" uygulanmıştır?

Hangi "taktik" madenlerimizden; hem JP-
4 (uçak benzini)'ün kalorifik değerini 1,7'ye kat-
layan, hem de ondan daha yoğun, daha düşük
buhar basınçlı ve daha yüksek ateşleme hızlı bir
katı yakıt (Diboran) türetilmiştir?

Hangi "taktik" madenimizden, tozları heli-
kopter yüküyle Çyernobil Cehennemi'nin üzeri-
ne serpilmiş bir element ekstre edilmiştir?

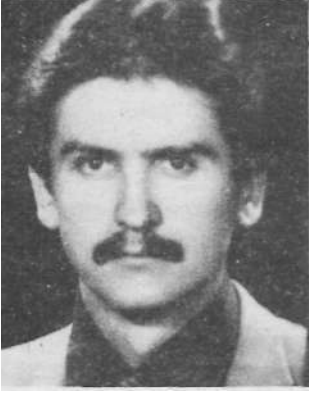
"Bortuzların stratejik madde olmadığı", kul-
lanım alanlarından nasıl, anında belli oluyor?!

Ve işte ikincisi:

"... ocaklar eski sahip ve bulucularına iade
edilmelidir." ibaresiyle, araştırmasının son nok-
tasını koyan Dipl. Kfm. T.Şayakçı, ETİBANK'ın
"monopolü" nün iptalini talep ediyor. Liberal tah-
liller 1987'de yayına girdiğine göre, talebin mu-
hatabı, gelmiş geçmiş en liberal icraatı gerçek-
leştiren Sayın T.Özal'm hükümetidir. Liberalizm
ve demokrasi hüküm sürdüğüne göre, dileyen
dilediği talepte bulunabilir. Kabul görür veya
görmez; bizim de -Sayın Özal'ınki kadar olmasa
bile, en az onun kadar liberal icraatta bulunan
bir diğer hükümetten- Majesteleri II. Elizabethen
hükümetinden naçizane bir talebimiz olacak:

*RTZ (Rio Tinto Zinc Corp.'nin dünya bor paza-
rındaki monopolü kaldırılmalı, elindeki ocaklar da
eski sahip ve bulucularına iade edilmelidir. ETİ-
BANK'ın monopolü liberal ülkemize yakışmıyorsa,
RTZ'nin monopolü "Hür Dünyaya hiç yakışmı-
yor.U*

Dünya bor madenciliğinde bugüne kadar üstlendiğimiz roller üzerine...

H. MUHTEREM KÖSE

1955 yılında Uşak'ta doğan H Muhterem Köse, 1977 yılında Ege Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Fakültesi Maden Mühendisliği Bölümünden Maden Mühendisi olarak mezun oldu. 1976 yılında I AESTE burslusu olarak İngiltere'de NCB'de eğitim gören H. Muhterem Köse 1977 yılında altı ay Etibank'ın Bursa Uludağ Volfram Tesislerinde çalıştıktan sonra, MTA Enstitüsüne geçti. Burada Teknoloji Dairesi Cevher Zenginleştirme Servisinde teknik uzman olarak görev yapan H. Muhterem Köse bu arada ODTÜ Mühendislik Bilimleri Fakültesi Maden Mühendisliği Bölümünde Çayeli Kompleks Bakır-Çinko Cevherlerinin Flotasyonla Selektif Olarak Zenginleştirilmesi üzerine master çalışmasını tamamladı.

H. Muhterem Köse'nin 2'si uluslararası kongrelerde sunulmuş toplam 5, çeşitli dergilerde yayınlanmış 4 adet bildiri ve ayrıca MTA Teknoloji Dairesinde yapılmış 25 adet teknolojik araştırma raporu bulunmaktadır.

Halen MTA'daki görevini sürdüren H. Muhterem Köse bir çocuk sahibidir.

Ülkemiz Madencilik Sektörünün vazgeçilmez hammaddelerinden olan BOR uzun yıllardan beri koruduğu güncelliğini; özelleştirilerek gözden çıkarılmaya çalışılmasıyla, günden güne artan stratejik önemi dolayısıyla artan talebiyle, kapalı kapılar ardındaki pazarlıkların dedikodularıyla, önümüzdeki günlerde artarak sürdürecektir. Yetkili sözcülerin açık bir şekilde gündem dışı bırakmaya çalıştıkları bor, ülkemiz madencilik sektörüne gerçek anlamda sahip çıkan Maden Mühendisleri Odası tarafından unutturulmayacaktır!

Sektörümüzde BOR konusunda bugüne kadar söz sahibi olmuş ya da halen söz sahibi bulunan kişileri bir araya getirerek Bültenimiz adına röportajları yapan Maden Yüksek Mühendisi Hakan Muhterem KÖSE'ye teşekkür ederiz.

1860'larda İngilizler 60 bin İngiliz Lirası vererek Susurluk'taki boraks sahalarının imtiyazını alıp, Pandermit adı altında yurtdışına götürürler. Ancak bu madenden ne yapılır? Nerelerde kullanılır? Kaça satılır? Hiç bir bilgi verilmez. Zaten o dönemde Osmanlılar madencilikten medet ummadıkları için sormazlar bile. İngiliz şirketi Boraks Consolidated'in borak madenlerimiz üzerinde 1860 yılında başlattığı oyun, 1959 yılına kadar yani tam 99 yıl onların isteği şeklinde sürdürülmüştür. Zira 1959 yılında İngiliz şirketinden sonra dünyaya bor madeni satan ikinci kuruluş Etibank oluyor. Böylece İngiliz şirketinin bu alandaki monopolü bir anlamda kınlanmış oluyor. Ancak bor konusunda dizginler yine İngiliz şirketinin elindedir.

Hammaddeye sahip ancak o hammaddeyi işleyecek teknoloji ve sanayilerden yoksun bir ülkenin, konumu itibarıyla sanayileşmiş ülkelerin ekonomilerine ucuz değer aktaran bir rol üstlenmekten öteye gidemeyeceklerini anlamış bir ülke olarak, madencilik politikamızın temelinde hammaddelerimizi, katma değer yüksek ürünlere dönüştürecek teknoloji ve sanayilere yönelmemiz gerektiğini görmemiz gerekir.

Bundan sonra oynanan oyunda Türkiye'ye ucuz bor üreticisi ülke olma rolü veriliyor. Monopol ise Türkiye'den istediği fiyattan aldığı hammaddeyi rafine yapıp satmayı sürdürüyor. Ne zaman ki Türkiye özel sektör/devlet sektörü diye sürdürülen rekabet sonucu, bor madenlerimizin kireçten ucuzaya satıldığını ve bunun ülke ekonomisinin aleyhine çalıştığını fark edip bor tuzlanını devletleştiriyor, işte o zaman Türkiye dünya bor ticaretinde önemli bir yere sahip oluyor. Önce yıllardır tonu 60-65 dolardan satılan bor tuzlanımızın fiyatı birden bire tonu 300-320 dolara çıkıyor. Böylece devlet eskiden 50-60 milyon dolar kazanırken, bu gelir 1988'e gelindiğinde 220 milyon dolara yükseliyor.

Devletleştirmeden sonra ikinci önemli gelişme, Türkiye'nin sadece ucuz hammadde üreten ülke konumundan çıkıp, çeşitli zorluklara rağmen rafine tesislerini kurup çeşitli bor türevleri üreten bir konuma sahip olmasıdır. Ve nihayet, ürettiği mallan hep ara-

Bor madenlerimiz üzerinde yabancı sermayenin 1860 yılından bu yana oynadıkları oyunlar ortada. Bu oynanan oyunlardan gerekli dersi mutlaka almalıyız.

cı kuruluşlara pazarlayan Türkiye son olarak da kendi üretimini kendisi pazarlayan bir aşamayı gerçekleştirerek, dünya bor ticaretinden önemli bir pay almayı gerçekleştirdiğini görüyoruz.

Bor madenciliğimizde 1860'lardan günümüze yaşanan ve geline nokta bu. Çok geç de olsa çok değerli bir madenimizi ülke yararma en iyi şekilde değerlendirme yolunda önemli bir aşama kaydedilmiş olduğunu görüyoruz. Malesef dünyanın en kaliteli ve en büyük bor rezervine sahip bir ülkesi olmamıza rağmen 1980 öncesine kadar dizginler hep yabancıların elinde kalmış, hep onların oynadıkları oyunlarda bize verilen rolleri üstlenmişiz.

Ümit ederiz ki bor madenlerimizi özel sektör mü, devlet sektörü mü işletsin, kısır tartışmaların bize değil yabancılara yaradığını herkes anlamıştır.

İşte bor madenlerimiz üzerinde yabancı sermayenin 1860 yılından bu yana oynadıkları oyunlar ortada. Bu oynanan oyunlardan gerekli dersi mutlaka almalıyız. Bu nedenle Maden Mühendisleri Odası olarak madenlerimizi yabana sermayeye açmanın yanlışlığını bir kez daha önemle vurgulamak istiyoruz.

Hammaddeye sahip ancak o hammaddeyi işleyecek teknoloji ve sanayilerden yoksun bir ülkenin, konumu itibarıyla sanayileşmiş ülkelerin ekonomilerine ucuz değer aktaran bir rol üstlenmekten öteye gidemeyeceklerini anlamış bir ülke olarak, madencilik politikamızın temelinde hammaddelerimizi, katma değeri yüksek ürünlere dönüştürecek teknoloji ve sanayilere yönelmemiz gerektiğini görmemiz gerekir..

Meslektaşımız Hakan Muhterem Köse'nin bor konusunda yaptığı röportajlarda ortaya çıkan ortak görüşlere gelince:

1. Borda pazarlama ağırlım çok iyi organize edilmesi ve mutlaka tüketicinin her türlü talebine anında cevap verebilecek bir yapıya sahip olunması gerekmektedir.

2. Ürün yelpazesini genişletip rakibimizin ürettiği bütün ürünleri onlardan daha kaliteli olarak üretmeliyiz.

3. Ülkemizin bir an önce Etibank bünyesinde Bor Araştırma Merkezi'ni makro bir politika doğrultusunda faaliyete geçirmesi gerekir.

4. Bor girdisi olan sanayi yatırımları teşvik edilerek bor sanayi ürünleri ihracatına yönelmemiz gerekir.

Sektörümüzde çok önemli yeri dolayısıyla yeniden ele alınan bor konusunun madenciliğimizin bir aynası olduğuna inanıyoruz.

Saygılarımızla,

MADENCİLİK BÜLTENİ

Emet Açık işletme

TAHSİN YALABIK

1914 yılında Salihli'de doğdu. Evli ve iki çocuk babası olan Yalabık 1935 yılında İzmir Erkek Lisesi'nden mezun olarak İstanbul Yüksek Mühendis Mektebine başladı. 1936 yılında MTA bursu ile Belçika'ya giderek Maden Mühendisi okuluna devam etti. Daha sonra İkinci Dünya Savaşı nedeniyle Columbia Üniversitesine geçerek M.S. derecesi ile mezun oldu.

1943-1952 yıllarında Garp Linyitleri İşletmesinde çeşitli kademelerde görev yaptı. 1953 yılında EKİ Etüd Tesis Müdür Yardımcısı, 1954-1959 yıllarında Etibank Genel Müdür Yardımcısı, 1960-1964 yıllarında Türkiye Ticaret Odası Maden Yardım Komisyon Başkanı, 1965 yılında Etibank Genel Müdürü, 1966-1968 yıllarında Ordu Yardımlaşma Kurumu Ekonomi Müşaviri ve 1968-1971 yıllarında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşarlığı görevini yürüterek 1975 yılında emekliye ayrıldı. Ayrıca 1969 yılında başladığı Orta Doğu Teknik Üniversitesindeki öğretim görevlisi olarak çalışmasını yakın zamana kadar sürdürmüştür.

'Madenciliğimize; üretimden öğretime kadar çeşitli kademelerde emek veren Maden Yüksek Mühendisi Tahsin YALABIK, ülkemizdeki BOR olayı sürecini başından beri yoğun bir biçimde yaşayıp özümseyenlerden biri olarak Etibank'ın son uygulamalarından, 3213 sayılı Maden Kanunundaki bazı maddelerden dolayı endişeliydi.

Sayın YALABIK'a teşekkür ederiz.

MADENCİLİK: Bor madenciliğimiz bugünkü konumuna hangi aşamalardan geçerek gelmiştir?

YALABIK: İngiliz Boraks Consolidated Limited monopolü 60 bin İngiliz lirası vererek, Susurluk'taki cevherlerin imtiyaz hakkını alırlar (1860-1870). Bu yöredeki cevherleri pandermite adı altında alıp götürdüler. Ancak bundan ne yapıyor? Kaça satılıyor? Bilgi yok. Bu durum uzun bir süre bu şekilde devam eder. 1935 yılına gelindiğinde Atatürk tarafından Etibank ve MTA'nın kuruluşu ile Türkiye'de madencilik yapan yerli kuruluşlar ortaya çıkar. Daha önce madenlerimizi işleyen kuruluşların hepsi yabancı kuruluşlardı. (İtalyan, Fransız, İngiliz ve Alman) Az sayıdaki Türk maden mühendisi de bu yabancı şirketlerde çalışırdı. Zira daha önce bir tane bile Türk madencilik şirketi yoktu. Bu arada bazı yerli madencilerimiz bor madeni bulmuşlardır. Ancak İngiliz firması, bu madencilerimize sizin bulduklarınız kalsiyumlu onun için işe yaramaz diyerek kendisinden başka birisinin imtiyaz almasını önlemeye çalışmıştır. Bu şekilde 1956 yılına kadar gelinir. O tarihte MTA umum müdür muavini **Ömer ESKİCI:** "Biz Emet'te kolemanite rastladık ancak bulunmuş hale getirirsek ihale yolu ile verilmesi gerekiyor. O zaman kime gideceği belli olmaz onun için biz bu ruhsatları maden bulunmamış gibi davranarak size devredelim" diye Etibank'a gelir. Ben de o zaman Etibank'ın umum müdür muavinliği görevini yürütüyordum. Sonuç olarak Emet'teki borları bulan MTA'dır, Etibank'a devretmiştir.

Ülkemizde bulunan boraks madenlerini İngiliz şirketi 100 yıl ihraç etmiş, istediği gibi yönlendirmiştir. İngiliz şirketinin boraklarımız üzerindeki monopolü 1959 yılında Etibank'ın dünyaya ikinci bir ihracatçı olarak girmesiyle kırılmış olduğunu söyleyebiliriz. ^

MADENCİLİK: Bizim boraks sanayine girişimiz nasıl oldu?

YALABIK: Emetteki börtü sahaları Etibank'ın eline geçtikten sonra, Etibank nasıl olsa bunu işletir görüşünden hareketle İngiliz şirketi Etibank'a ortaklık teklifinde bulundu. O zaman rafine de yapalım dedik. Bunun üzerine İngilizler gayet pahalı yollarla ve 3.000 ton'dan fazla kapasiteli rafineri rantabl olmaz diye bir teklifle geldiler. Görüldüğü gibi

kartel firma bu aşamada bir ortaklık yapmayı gündeme getiriyor ancak amaçları Türkiye'deki borları işletmek için değil, işletmeyi frenlemek için ortaklık teklifi yapıyorlardı.

Onlar 3.000 biz 20.000 tonda ısrar edince anlaşma olmadı. Ayrıca onların isteklerinde önemli bir husus da yer alıyordu. Ortaklık payının %51 hissesinin kendilerinde olmasını şart koşuyorlardı.

1959 yılında İtalyanlar rafine tesisleri için bizden ham cevher almak için talepte bulundular. Etibank'ın ilk cevher satışı tonu 44 dolardan İtalyanlara yapıldı. İngiliz Boraks Consolidated şirketi kendisinden başkasının başka ülkelere bor sattığını görünce, tonu 30-35 dolardan cevher satmaya başladı. Bunun üzerine İtalyanlar bize geldi, siz 44 dolardan bize mal satıyorsunuz ancak sizin malları İngilizler dışarıya 30-35 dolar'dan satıyorlar. Bu durumda bizim üreteceğimiz rafine mallar pahalıya malolur. Biz onlarla nasıl rekabet yaparız, diye bize müracatta bulundular. Bunun üzerine Etibank'ta pazarını kaybetmemek için fiyat düşürmek zorunda kaldı. Bu defa kartel Etibank'ı fiyat düşürüyorsunuz diye şikayet etti. Halbuki önce kendileri fiyat düşürmüştü. Bu fiyat düşürme işi o kadar ileri gitti ki, fiyatlar bir ara 17 dolara kadar düştü. Şimdi bu durum şöyle özetlenebilir. Dünyada çeşidi cevherler üzerinde uzmanlaşmış tekeller var. Bu tekeller başkalarının da aynı alana girmesini önlemek için her türlü çareye başvurumaktadırlar.

MADENCİLİK: Türk boraksları üzerindeki İngiliz monopolü ne zaman kırıldı?

YALABIK: Ülkemizde bulunan boraks madenlerini İngiliz şirketi 100 yıl ihraç etmiş, istediği gibi yönlendirmiştir. İngiliz şirketinin borakslarımız üzerindeki monopolü 1959 yılında Etibank'ın dünyaya ikinci bir ihracatçı olarak girmesiyle kırılmış olduğunu söyleyebiliriz.

MADENCİLİK: Boraksta devlet/özel sektör rekabeti nasıl başlatıldı?

YALABIK: 1960 yılına gelindiğinde ülkemizdeki bor sahalarının bir kısmı Etibank'ın bir kısmı İngiliz şirketinin bir kısmı da-Türk firma kişi ve kuruluşlarının elinde bulunuyordu. O sıralarda Etibank, Türk özel firmalarıyla rekabetin getirdiği düşük fiyatları gidermek için "bir ofis kuralım, herkes malım oraya getirsin, mallarımız tek elden dışa satılsın ve herkes kalitesine göre parasını alsın" teklifiyle toplandı. Bu toplantılara Türkiye'de üretici olarak görünen İngiliz şirketinin adamları da gelmiştir. Sonuçta böyle bir ortaklığa İngilizler girmesin diyen özel teşebbüsümüz de olmuştur. Ancak hiçbirisi böyle bir şeyin kuruluşuna razı olmamıştır. Bu şekilde kötü bir rekabetle bor cevherlerimiz kireçten ucuz bir fiyatla satılmıştır.

Bor madenlerimizin rekabet sonucu kireçten ucuza satılmasının, memleket ekonomisinin aleyhine çalıştığı görüldüğü için, çare olarak borların devletleştirilmesi gerekir düşüncesi ortaya atılmıştır. Tabii bu şekilde fikir beyan edenler çok çirkin şekillerde suçlanmışlardır.

"Dünyada çeşitli cevherler üzerinde uzmanlaşmış tekeller var bu tekeller başkalarının da aynı alana girmesini önlemek için her türlü çareye başvurumaktadırlar."

MADENCİLİK: Devletleştirmeden önceki durum neydi?

YALABIK: Kıyasıya fiyat kırma rekabeti sürüyordu. Bu kötü rekabeti kırmak için 1974 senesinde Ticaret ve Enerji Bakanlığı tonu 25-30 dolar'dan satılan bor cevherlerimizin memleket aleyhine bir uygulamaya gittiğini öne sürerek tonu 70 dolardan satılsın diye bir taban fiyat uygulamasını gündeme getirdi. Tabii o zaman kıyametler koptu. Ticaretten anlamayanların verdikleri bu kararlar memleketi zarara sokacaklar denildi. Ama sonuçta boraks fiyatları değil 70, tonu 90 dolara kadar çıktı. Ancak bu fiyatta yeterli değildi. Zira ham cevherden yapılan asit borik'in fiyatı 1974'te 350 dolar'dı. Asit borikteki hammaddenin payı yaklaşık üçte bir idi. Dolayısıyla o tarihte ham cevherin gerçek fiyatının yaklaşık 115 dolar olması gerekirdi.

MADENCİLİK: Bor tuzlarında devletleştirmeye neden gidildi?

YALABIK: Bor madenlerimizin rekabet sonucu kireçten ucuza satılmasının, memleket ekonomisinin aleyhine çalıştığı görüldüğü için, çare olarak borların devletleştirilmesi gerekir düşüncesi ortaya atılmıştır. Tabii bu şekilde fikir beyan edenler çok çirkin şekillerde suçlanmışlardır. Bu suçlamalar 1978 senesindeki devletleştirmeden sonra da yapılmaya devam etmiştir. Devletleştirmeyi önlemek için büyük çabalar harcanmıştır. Ancak sonuçta bor madenlerinin devletleştirilmesi gerçekleştirilmiştir.

MADENCİLİK: Devletleştirme sonunda beklenen basan sağlanabildi mi?

YALABIK: 1979 yılında devir işlemleri oldu. 1980'de Etibank iddia edilen 100 milyon dolar rakamını da aştı ve devletleştirmenin ilk senesinde 130 milyon dolarlık ihracatı gerçekleştirdi. 1960'dan başlayarak Etibank rafineri kurma teşebbüsüne de girmiştir. Ancak iki sene engellendi. Batıdan hiç bir ülke bize rafineri kurmaya yanaşmadı. Polonyalıların kuracakları rafine tesisinin bedelinin onlara ham cevher vermek suretiyle ödenmesini NATO karan çıkartarak engellediler. Bu engelleme 2-3 sene devam etti ama sonunda buna rağmen Polonyalılar rafine tesisini yaptılar.

MADENCİLİK: İngiliz Boraks Consolidated monopolünün kendisine rakip olmamız için uyguladığı yöntemler nelerdir?

YALABIK: İngiliz şirketi Türkiye'nin pazara girmesini önleyemeyince bu sefer de Türkiye'nin sadece hammadde satıcısı ülke olarak kalmasını, herhangi bir rafine ya da mamul madde yapımına yönelmemesini istemekteydi. Zira kendisi hammaddeyi alıyor, rafine edip pazarlıyarak çok büyük paralar kazanıyordu. İngilizlerin İspanya ve Fransa'da ortak olduğu rafinaj tesisleri vardı. Burada ürettiği rafine malların tekel durumunu muhafaza ediyordu. Dolayısıyla İngiliz tekelci Türkiye'ye "siz şayet rafineri tesisi kurar-

sanız, kendi müşterilerinize rakip olursunuz" ifadesiyle ül-kemizde rafineri kurulmasını önlemeye çalışıyordu. Hatta bir ara İngilizler bize gelip biz yabancı sermaye olarak "Bandırma'da 100.000 tonluk bir asit borik tesisi kurmak istiyoruz" diye teklifte bulundular. Buun altında yatan, İngilizler nasıl olsa 100.000 ton'luk rafinaj tesisi kuracaklar do-layısıyla Türkiye olarak bizim bir rafinaj tesisi kurmamıza ne gerek var dedirtmekti. Tabii bu bir oyundu. Ancak bu-nun bir tezgah olduğu sonradan anlaşıldı. O zaman merkez bankasında bir yabancı sermaye komisyonu vardı Bu ko-misyon gelen teklifleri incelerdi. Beni teknik heyete görüş belirtmek için çağırıldılar. Ben, İngilizler 100 bin tonluk rafinaj tesisini kursunlar diye müsbet mütaala verdim. Yalnız bu arada İngiliz şirketine bir soru sordum. 1950'den sonra Sultançayır'ındaki boraks cevheri tükendi diye rapor verdi-niz. 100 bin tonluk rafineri tesisini hangi cevherle çalıştıra-caksınız? dedim. Şöyle cevap verdiler: "Biz o zaman Sul-tançayır'ındaki temiz cevheri çıkardık ama dışarıya pasa olarak çıkardığımız düşük kaliteli cevherlerimiz var onu kullanacağız" dediler. Tabii bu bir itiraf oluyordu. "Biz cev-herin temiz kısmını aldık, değerlendirip satılabilecek daha çok kısımlar vardı ama biz onları dışarıya döktük" diye açık-ça itirafta bulunuluyordu. Belki bu itiraf bizim için onlara kuracakları rafinaj tesisi için, müsbet konuşmamız için bir nevi söz rüşveti (rüşveti kelam) yapıyorlardı. Teklifleri ka-bul edildikten sonra sıra tesisi kurma işlemine gelince " bu iş için asit lazım. Sizin asitiniz yok", deyip asit için döviz iste-diler. Biz de nasıl olur, bizim piritlerimiz var. İspanya'ya gi-diyor asit oluyor, onu kullanın" dedik. "Rantabl olmuyor" dediler. Biz de "nasıl olur" deyince, bu yüzden vazgeçtikle-rini belirterek o rafinaj tesisini yapmadılar. Görüldüğü gibi monopolün bütün derdi Türkiye'de bir rafinaj tesisinin yap-ılmaması ve dolayısıyla kendisine rakip olunmaması idi.

MADENCİLİK: Monopolün başka engellemeleri de oldu mu?

YALABIK: İngiliz monopolü o sıra daha da ileri gide-rek bor sahalarının aranmaması için maden aramalarına da girdi. Amacı, yeni bor aramalarının bulunmasını engelle-mekten başka bir şey değildi. Nitekim İngiliz şirketi o sırada Maden Dairesi'nden boraks madeni arama için 300'den fazla maden arama ruhsatı almıştır. Bu ruhsatları almadan önce dışarıdan getirdiği jeologlarla bor yatağı oluşumu ola-bilecek bölgeleri araştırmış ve o bölgeler için ruhsat almış-tır. Aramak için değil aramamak için. Başkalarının da o sa-halara girip arama yapmasını önlemek için. Hatta bu bölge-de elinde boraks ruhsatı bulunduran bir kaç madencinin elindeki sahaları da satın almış, işletmeye geçmemiştir.

MADENCİLİK: Peki, Türkiye bu engellemelere karşı-lık ne yaptı?

YALABIK: Türkiye önce rafinesini kurmakla ilk adımı atmış ve başarılı da olmuştur. Arkasından devletleştirmeyi sağlayarak iç rekabeti ortadan kaldırmıştır. Bunun tartışma yapılmayacak şekilde ülke yararına sonuçlar verdiği görülmüştür. Fakat ne yazık ki, daha ilk senesinden itibaren bu kanun Anayasa'ya aykırı denip, Anayasa Mahkemesine gi-dilmiştir. Mahkeme "Anayasamız, madenler devletin hü-küm ve tasarrufu altında demektir" deyip bu karan boz-ma yoluna gitmemişür. Arkasından bir bakan ortaya çıkıp yeni bir kanun yaparak, eski sahiplerine vermeye kalkmış-

tır. O kanun da çıkarılamamıştır. Nihayet 1983 yılına gelin-diğinde 2840 sayılı kanun çıkarılarak borlann devlet eliyle işletilmesini pekiştirici bir karar almıştır. Fakat iki sene sonra 1985 tarihinde 3213 sayılı yeni maden kanunu müza-kereleri sırasında, tasanda olmayan bir madde eklenerek, 1983 yılında çıkarılan 2840 sayılı kanuna aykırı bir durum ortaya çıkarılmıştır. Şimdi bütün temennimiz yeniden eski rekabet ortamına dönülmesidir. Daha iyisi Maden Ka-nununun 49. maddesinin kaldırılması olacaktır.

"Görüldüğü gibi monopolün bütün derdi Türkiye'de bir rafineri tesisinin yapılmaması ve dolayısıyla kendisine rakip olunmaması"

MADENCİLİK: Dünyada bor rezervi ve üretiminde önemli bir paya sahip bir ülke olarak neden bor ürünlerinin fiyatlarının belirlenmesinde söz sahibi olamıyoruz.

YALABIK: Maden cevherlerinin fiyatlarının belirlen-diği bir borsa mevcuttur. Ancak uzun bir süre Boraks Con-solidated monopolü bor mineralleri ve türevlerini borsadan geçirmemiştir. Daha sonralan Etibank'ın da ısran ile bor ürünleri borsadan geçmeye başlamıştır. Ancak burada şunu belirtmekte yarar var Dünyada kurulmuş bir düzen var. Eti-bank yeni bir üretici olarak piyasaya giriyor. Karşısında da o kurulu düzenin sahibi var. Bunu kırabilmek hakikaten çok güç bir şey. Alıcılar tamamen onun. Siz yeni bir üretici ola-rak giriyorsunuz. Ancak, eski monopolden daha ucuz bir fi-yatla ve daha kaliteli bir malla alıcıya hizmet etmeniz la-zım. Tabii bir de pazara hakikaten güçlü olarak girebilmek için rakibinizin ürettiği bütün ürünleri üretmeniz lazım. Daha iyi kalitede ve her çeşit malı ürettiğiniz takdirde, mo-nopolün gücünü kırmak mümkün. Bu gün Etibank bu yola girmiştir, diye bakıyorum.

MADENCİLİK: Etibank bor teknolojisi üretiminde bu güne kadar ne yapmıştır?

YALABIK: Ben bu günkü bor piyasasında Etibank'ın vardı-ğı noktayı büyük bir basan olarak görüyorum. Çünkü karşısında tesislerini kurmuş, teknolojisini geliştirmiş, müşterilerini tesis etmiş, çeşitli ürünleri üretebilen, hatta büyük araştırma kuruluşlarını bu yönde çalıştırabilen bir monopol var. Biz henüz bu imkanlara sahip değiliz. Ülke-mizde bor konusunda araştırma yapabilecek kuruluşlarımız var. Ama alışkanlık meselesi, bizde henüz üniversite-sana-yi işbirliği istenilen düzeye gelmedi. Bu gidişle zaten iste-nilen düzeye geleceğine de inanmıyorum. O bakımdan Etibank'ın hakikaten bir bor araştırma enstitüsü kurması la-zımdır. Dünyada rezervin %80'ne sahip bir ülkede bulundu-ğumuza göre herhalde bir bor araştırma enstitüsünün kurul-ması şart. Artık bor araştırması için ayıracak paramız yok diyemeyiz. Zira, bordan kazandığımız paralar ortada. Araş-tırmaya çok önem vermeliyiz. Borun kullanım alanlarını artırmalıyız. Onun için bu gibi araştırmaların malı satacak firmalar tarafından yapılması gerekir. Size ilginç bir anı-mı anlatmak istiyorum. İtalya'ya ilk satış için gittiğimizde bize "katı yakıt" hakkındaki düşüncemizi sordular. Biz de efendim bizde Zonguldak'ta taşkömürü olarak var, linyitle-rimiz var dedik. Bunun üzerine adam gülümsedi: "Efendim

nasıl olur, ben bor mineralinden yapılan katı yakıttan söz etmek istiyorum. Bu sizin ülkenizdeki NATO gözetleme istasyonlarında tesbit edildi, bilmeniz lazım" dedi, SSCB'nin uzaya gönderdiği füzelerde kullanılan katı yakıtın bordan yapıldığını bor ülkesi olduğumuz halde bilmeyişimiz bizden çok italyanları da dehşete düşürmüştü.

MADENCİLİK: Bu gün %85 konsantre cevher, %15 rafine ürün satıyoruz. Rakibimiz ise bunun tam tersini. Ayrıca bize çok yakın olmasına rağmen Avrupa rafine bor pazarının da ancak %2-4'üne sahibiz. Neden böyle?

YALABIK: Biz % 100 hammadde üreticisiydik. Onlar da % 100 mamul üreticisiydi. Bizden aldıkları hammaddeyi mamule çeviriyorlardı. Şimdi biz bu işte asıl kann mamul maddede olduğunu görünce ona da girmiş durumdayız. Bizim bu işe hız verme dönemimiz asıl devletleştirmeye başlar. Devletleştirmeden önce hammaddelerimizi dışarıya çok ucuz sattığımız dönemde (1970 sonuna kadar) Bandırma'da kendi ürettiğimiz mamulleri satamadık. Depolar dolu kaldı ve zaman zaman Bandırma'da üretimi durdurduk.

MADENCİLİK: Satış politikamızın istenen düzeyde olduğu söylenebilir mi?

YALABIK: Satış politikası çok önemli. Bu gün tüketicinin istediğini ayağına götürmek çok önemli. Etibank bu gün bu işi başarmıştır. İlk Boraks AŞ diye isviçre'de bir şirket kuruldu.Meğer bu şirket ingiliz monopolü ile kapı arkasından ilişkisi olan bir kuruluşmuş.Tabii bu gün bunlar anlaşılıyor. Nitekim daha sonra Finlandiyalılarla ortak bir pazarlama şirketi kuruldu ve başanlı da olundu.İleri de mamul/hammadde satış oranının lehimize değişeceği kanısındayım-Tabii burada fiyat, kalite, çeşit ve güven itibariyle sizi tercih edebilecekleri bir durumu sağlamak gerekiyor.

MADENCİLİK: Madenlerimizin yabancı sermayeye açılması kararını nasıl değerlendiriyorsunuz?

YALABIK: Bu gün madenlerimizi yabancı sermayeye açmış durumdayız. Ben bu görüşe karşıyım. Çünkü cevher ihracatında fiyat kontrolü elimizde değil. Gelen yabancı firma belki de madencilik firması değil.Kendisine maden cevheri gerekli. Kaça mal ettiyse o fiyata satacak, vergide vermeyecek. Bunun örnekleri var. Peki sonuçta ne olacak? Benim ülkemden bir değer götürüyor. Onun piyasa değeri nedir? O kaç mal etti? Aradaki fark ne oluyor? Bu gün için maden ihracatında kontrolü olmayan bir şey. Bu kontrolü getiremezsiniz de.Çünkü fiyatlara dünya borsalan hakim.O nedenle madenlerin yabancılara verilmesi kamuya ait bir mala sen bunu çıkar götür git, masrafım neyse o demektir. Onu çıkarırken onun bu ülkeye bırakacağı şey işçilik ve çevre kirliliğidir.O nedenle benim görüşüm yabancılan madencilik için kattiyen sokmamak gerekir. Çünkü mühendisimiz mi yok? Madeni arayıp çıkarmak için bilmediğimizbir şey mi var? Bunlar için gerekli teçhizatı artık ülkemizde yapıyoruz. Neden ben yabancıyı o halde getireyim? Bu nedenin cevabını ben bir türlü bulamıyorum.

MADENCİLİK: Şöyle söyleniyor. Sermayesi kıt bir ülkeyiz, sermayesi olan gelsin çalıştırsın, ekonomik büyümeler ülke için faydalıdır vb.

YALABIK: iyi ama bırakmıyorlar ki. O faliyet içinde ülkemize bir şey kalmıyor.Hem getirdiği sermaye nedir?

Türkiye önce rafinerisini kurmakla ilk adımı atmış ve başarılı da olmuştur. Arkasından devletleştirmeyi sağlayarak iç rekabeti ortadan kaldırmıştır. Bunun tartışma yapılmayacak şekilde ülke yararına sonuçlar verdiği görülmüştür.

MADENCİLİK: Teknoloji getireceği söyleniyor.

YALABIK: Madeni çıkarmak için bilmediğimiz bir teknoloji mi var? Yok. Sekiz tane madencilik fakültemiz var. Bir hayli maden mühendisimiz var.

MADENCİLİK: Madenlerin verimli çalıştırılmasında özel sektör/devlet sektörü tartışmasının devam etmesini nasıl yorumluyorsunuz?

YALABDX: Ülkemizde özel teşebbüs/devlet teşebbüsü konusunda büyük bir psikolojik zıtlama olmuştur. Ve hep devlet teşebbüsü tenkit edilmiştir. Üstelik devleti yönetenlerin devlet teşebbüsünü kötüllemelerine bir anlam vermek zor. Ancak benim cevabımı bulamadığım bir husus var. Örneğin bir Karabük Demir Çelik, bir Seydişehir, bir iskenderun, bir Samsun bakır tesisleri, bir Küre bakır tesisleri vb. peki neden özel sektörün bir tane yok?

Devlet en külfetli kısmı gerçekleştiriyor buna rağmen durmadan yine devlet teşekkülü kötüleniyor.

Peki blister aşamasına kadar bakın devlet yapıyor. Arak yapmıyorum, üretmiyorum derse özel söktörümüz ne yapacak? Rafinasyon sahipleri madencilik yapmadıkları için sürekli kötülemeye alıştıkları için madenciligi kolay sanırlar. Oysa riskin en büyüğü madencilik kısmıdır. Onlar daha bunun farkında değiller.

Bu tamamen psikolojik. Kendileri ne rakip görüyorlar. Oysa rakip değil. Kendilerine hammaddeyi yetiştiren devlet teşekkülleri. Blister bakın, alüminyum, asiti üreten devlet, bunu kullanan özel teşebbüs, hem bundan kâr edeceksin hem de ondan sonra kötüleyeceksin olmaz böyle şey.

MADENCİLİK: Madenlerin marjinal kârla çalıştırılması nasü sağlanabilir?

YALABIK: Bir maden cevheri ele alalım, örneğin bu madenin %300 kâr getiren kısmı da vardır, %40 zarar getirecek kısmı da vardır. Para piyasasında (bu günü bırakalım, zira iyi bir örnek değil) diyelim ki bankada para % 15 faiz getiriyor. Bir madenci bu madeni işletmeye karar verirse ancak %20 kar getirecek kısmına kadar işletir. Madenin %15 kâr getiren kısmını işletmez. Zira banka paranıza durduğu yerde zaten %15 faiz veriyor. Onca uğraşa girileceğine bankaya yatırılıp %15'lik kazanç oradan kazanılır. Peki madenin %20'den aşağı kar getirecek kısmı ne olacak? Kim çalıştıracak? Kimse çalıştırmaz. Ama bir servetin orada tümü dururken ve bunun karma geliri %40 gelir getirecekse bunun zarar getiren kısmını daha iyi bir planlama ile çıkıp marjinal bir kârla satmak mümkündür. Bunu da ancak devlet yapar. Çünkü devlet çalıştırdığı işçiden de vergi aldığı için, hem işsizliği, hem de ekonomik işletmeye çözüm olabilir, g

MUAMMER ÖCAL

1939 yılında Reyhanlı'da doğan Muammer öcal ilkökulu Antakya İnönü İlkokulunda, Liseyi Antakya Lisesinde bitirmiş, devlet imtihanı kazanarak Etibank hesabına Almanya'nın Aachen şehrinde Maden Yük. Mühendisliği eğitimi yapmıştır.

Yurda dönüşte Etibank'm çeşitli işletmelerinde Mühendislik ve Müdürlükler yaptıktan sonra sırasıyla aşağıdaki görevlerde bulunmuştur.

1. Karadeniz Bakır İşletmeleri Genel Müdürlüğü (1977-1978)

2. Etibank Fen ve Tetkik Kurulu Üyeliği (1978-1979)

3. Etibank Genel Müdür Yardımcısı ve Yönetim Kurulu üyeliği (1979-1982)

4. Etibank Genel Müdürü ve Yönetim Kurulu Başkanı (1982-1986)

5. Başbakanlık Devlet Planlama Müsteşarlığı Koordinasyon Başkanı (1986-1988)

Kendi isteğiyle DPT'deki görevinden ayrılan Sayın Muammer öcal, halen serbest madencilik yapmaktadır.

Muammer öcal'ın Açık İşletmecilik El Kitabı (2 cilt), Madencilik Terimleri Sözlüğü yanında teknik ve ekonomik konularda yayınlanmış makaleleri de mevcuttur.

Evli ve üç çocuk babası olan Muammer öcal Almanca ve İngilizce bilmektedir.

Etibank'm çeşitli işletmelerinde, yan kuruluş ve yetkili organlarında yıllarca emek verdikten sonrada Genel Müdürlük görevini günümüzdekilere oranla uzun yıllar yapan Muammer ÖCAL'a göre pazarlama ve buna bağlı olarak nihai ürün üretimi BOR konusundaki dünya pazarlarındaki payımızı pekiştirecek.

Sayın ÖCAL'a teşekkür ederiz.

MADENCİLİK: Dünya bor piyasasında neden kapasite temiz oranında bir pazar payına sahip olmadık?

ÖCAL: Öncelikle süratle pazarlama ağını dünya çapında süratle oluşturmak lazım. Bu işe başlanmıştır. Finlandiyada (Helsinki) bir pazarlama ağı kurduk. O zaman İskandinav ülkelerine 500 bin dolar olan ihracatımız, 15 milyon dolara çıktı. Onun dışında Lüksemburg'da bir pazarlama girişimi oldu. Benden sonraki Genel Müdür arkadaşım onu gerçekleştirdi. Ancak bunlar bir bütünün parçaları. Bunun dışında uzak doğu ve uzak batı ve orta doğuda pazarlama şirketleri kurmamız lazım. Yani sonuç olarak, 50 gram boraks isteyen de, 5000 ton boraks isteyen de anında ikmal yapılabilirmeliyiz. Bu mekanizmayı tam olarak oluşturmalıyız.

İkincisi piyasayı iyi tanımak gerekir. Yani borları kullanan fabrikaları tek tek bilmek lazım. Eğer bizden bor almazlarsa bor yerine kullanabilecekleri alternatif mallar veya bizden başka bor alabilecekleri ülke veya firmaları bilmek lazım. Malesef bu çalışma da bizde tam değil.

MADENCİLİK: Pazarlamada başka stratejik konular da var mı?

ÖCAL: Şöyle bir durum var. Siz bir tane ürünü çok cazip bir fiyatla teklif edebilirsiniz. Ancak bu malı satın alacak firma üç ayn daha ürün kullanıyorsa ve bu üç ayn ürünü sizin rakibiniz olan firma verebiliyor siz ise vermiyorsanız, alıcı firma sizin çok cazip fiyatla Yerdığınız tek ürünü almaz. Zira üretmediğiniz ancak rakip firmanın ürettiği üç ürünü riske sokmak istemez. Bu nedenle sizin tek ürününüzü almak istemez. Bu bir işletme politikasıdır. Alıcılarımızın kullandıkları bütün ürünleri bilmeniz lazım. Bu da yetmez ayrıca nereden nasıl aldıklarını da bileceksiniz.

MADENCİLİK: Bor satışlarını arttırmak için neler yapmamız lazım?

ÖCAL: Bor satışlarını arttırmak için kullanıcıların ihtiyacı olan bor ürünlerini Türkiye'de üretmemiz lazım. Çok önemli bir nokta Bu güne kadar niye bunu gerçekleştiremediğimizi soruyorsunuz. Ben buna cevap vermeyeceğim. Ancak burada bu ihtiyacı dile getirmekte fayda görüyorum. Bir tesbit yapmak gerekirse "şöyle bir tesbit yapabiliriz Borda payımızı arttırmak istiyorsak piyasanın ihtiyacı olan tüm bor ürünlerini de üretebilen bir yapıya ulaşmamız gerekir.

MADENCİLİK: Borda teknolojiyi neden göz ardı ettik? Dışardan bor teknolojisi olarak rakiplerimizle mücadelede başarılı olabilir miyiz?...

ÖCAL: Teknolojiyi dışardan almıyoruz. Adım adım keşfederek oluşturuyoruz. Yani bize kimse bor teknolojisi vermiş değil.

MADENCİLİK: Ancak 1972 yılında başlayıp 1986'da bitiremediğimiz rafine tesisi ilginç bir örnek olarak ortada duruyor. 12 senede bir rafine tesisi kuramadık. Yani koca tesisi yıllarca bir pilot tesisi gibi kullanarak, tesisin bir araştırma laboratuvarı gibi kullandık. Bu konuda yanlış hareket edildiğini söyleyebilir miyiz?

ÖCAL: Bugün Bandırma'da tinkalden doğrudan sodyum borat elde ediliyor, başlangıçta kolamanitten yani kalsiyum borattan başlayan ve onbin tonluk ekonomik olmayan bir kapasite önerilmiştir. Bize borda kimse bir şey vermiş değil. Kafasını gözünü yarak dahi de olsa, o işe gönlünü vermiş arkadaşlarımız Bandırma'da bu teknolojiyi gerçekleştirmişlerdir.

MADENCİLİK: Zaten kimsenin bu konuda bize teknoloji vermesin bekleyemeyiz herhalde?

ÖCAL: Tabii dünyadaki ticari, ekonomik şartlar ve ilişkilerle bağlı bir durum söz konusu. Burada enteresan bir konu var. Türkiye'nin rakibi olan firma hangi noktaya kadar gelmiş, hangi ürünleri üretiyorsa oraya kadar gelip orada durmamız lazım. Onun dışında nihai bor ürünleri kullanılarak yapılacak ürünlere üretici kuruluşun (Etibank'ın) girmesinde salanca görürüm. Çünkü müşterilerinizi ürkütürsünüz. Zira hammadde elinizde sizden ürün alıp da nihai ürün alan müşterilerinizi de küstürmemeniz lazım. Bunlar pazarlama açısından önemli.

MADENCİLİK: Sene 1960 bor nedir? Nerelerde kullanılır? Sene 1989 hâlâ bor nedir? Nerelerde kullanılır? Diye yazılar yazıyor, tebliğler veriyoruz. Bunlarla bir yere varabilir miyiz? Bu güne kadar bor konusunda yapılmış ciddi araştırma sayısı onikiyi geçmiyor. Araştırmaya neden önem verilmiyor?

ÖCAL: Ben ABD'de büyük bir firmanın bor araştırma merkezini gezdim. Yıllık harcamaları 70.000.000. dolar. Doğru söylüyorsunuz. Bit tesis pilot gibi çalıştırılmaz. Yanlıştır. Ama mallesef Türkiye bu konuda kalmıştır.

MADENCİLİK: Ürettiğimiz hammadde, konsantre ve yan mamulleri nihai ürüne dönüştürecek sanayi yatırımlarını kurmada başarısız kaldığımız ortada. Sanayicimizin, buyurun işte size çok karlı bir alan. Bor tuzları, hem de dünyanın en iyi kaliteli borları bizde, rezervimizde (dünyanın %80'i) çok. Üretimimiz sorun değil, buyurun dünyaya borla ilgili nihai sanayileri kurun, diyen çıkmadı mı?

ÖCAL: Ben görev başındayken bora dayalı endüstrilerin kurulmasında her türlü işbirliğine açığız demiştim. Hükümette söylemiştim. Ancak sanayorum, teknolojiyi onlar da alamıyor. Ve teknoloji üretimini sağlayacak güç ve organizasyona da sahip değiller. Alınan teknolojiler de en basitleri. İşte izocam var, borcam var. Fiberglasa dayalı bir teknoloji alınamadı. Temennimiz girsinler. Çok faydalı olur. Üstelik cazip bir konu. Bu konuda sanayicimizin yeterli kadar düşündüğü kanısında değilim.

MADENCİLİK: Bor araştırma merkezi, meselesi sadece bir bina yapmak elemanları biraraya getirmek (kartvizit ağırlıklı) veya şimdilik bir sorunumuz yok, nasıl olsa borları satıyorum. Para da kazanıyorum. Bir sorun çıkarsa üniversitenin birine proje olarak veririm. Gibi anlayışlarla, yani araştırmayı sürekli değil, bir saman alevi gibi gören zihniyetlerle kurulacak bir bor araştırma merkezi bir yarar sağlar mı?

ÖCAL: Bu konuyu bir konsept olarak almak lazım. Beş sene önce kararını aldık. Programımıza koyduk. Ama görüyorsunuz bir netice yok. Maalesef memleketimizin kaderi bu.

MADENCİLİK: Ülke olarak doğal kaynaklarımızı değerlendirilmede hangi düzeydeyiz?

ÖCAL: Maalesef herşeyden önce elimizde ne olduğunu tam olarak bilmiyoruz, örneğin, 45.000 metre sondaj yapıp %1,8 tenörlü bakır olduğu noktasından hareketle tesis kuruluyor. Bugün maalesef % 1 ortalama bakır tenorunu bulamıyorsunuz 45.000 metre sondaj yapmışsın gene yatağa hakim değilsin. Yani bildiğimizi sandığımız şeyleri de tam olarak bilmiyoruz. Tam emin değiliz. Dolayısıyla madencilikte özellikle arama safhasında beş defa ölçüp, bir defa biçmek lazım. Arama safhasında hem acele etmeyeceksin,

hem de yapılan masrafa acımayacaksın. Daha bu bizde kavranmış değil. Madencilğin definecilikle karıştırıldığı önemli noktalardan birisi de bu. Bence maden aranmasında, arama sonunda ilgili mühendisin imza hayatında alabileceği en önemli sorumluluktur. Aramanın çok önemli ve ciddi bir konu olduğunu gerçek madenciler bilir, işte bunu vurgulamamız lazım. Ama arama safhasında bildiğimizi sandığımız konulara hakim değiliz. Örnek istersen işte bir Uludağ, işte Murgul, işte Kef vb. Bütün bunlar yetersiz arama çalışmalarının sonucudur.

MADENCİLİK: Biz yıllardır krom üretiriz., manyezit üretiriz, boraks üretiriz. Ancak krom da, bor da, manyezit te de uzmanlaştığımız söylenebilir mi?

ÖCAL: Maalesef söyleyemiyoruz. Çünkü bizde o madenlerimize dayalı sanayi geliştiremediğimiz için o işin mühendisine para verilmiyor, yani beyinlere para verilmiyor. Bizde zengin olma tarzları pek Avrupa'dakilere benzemiyor. Bizde bir beceri ve riske dayalı bir teknoloji gelişimi olmamış. Mühendislik Türkiye'de para etmiyor. Çünkü ciddi mühendisliğe önem verecek bir düzeye gelmedik henüz.

MADENCİLİK: Türkiye'de madencilikte bir sıçrama yapmamız nasıl mümkün olabilir? Bir motor güç aranırsa sizce motor güç ne olabilir?

ÖCAL: Türkiye'deki madenciligi birkaç gruba ayırmak lazım.

1. Kâr ettiğimiz mineraller.
2. Rekabet edebileceğimiz mineraller.
3. Rekabet şansımız olmayan mineraller.

Birinci guruba özel bir önem vermeliyiz. İkinci ve üçüncü guruba alt yapı, teknoloji transferi yaparak ele almak lazım.

Herhalukârdâ para getirecek ürünleri bir grupta toplayıp özel bir önem verilmesi gerekir. Son zamanlarda altın da bu guruba girdi.

Süratle borlarda ürün yelpazesini tamamlamak lazım.

Tabii her şeyden önce madencilikte süratle alt yapıyı tamamlamamız şart Alt yapı derken şunu kastediyorum. Türkiye'nin 1/25000 lik jeolojik harita yapımını bitirmek gerekiyor. İkinci olarak madencilikle ilgili bilgilerin güvenilir bir şekilde toplanması lazım.

Üçüncüsü madencilik eğitiminde klasik eğitimin yanında bir kaç dinamik çizgiye de yer vermek lazım, öğrencilere maden ticaretini öğretmek lazım.

Madencilikte finansman meslesini ihtiyaç olan boyutlara getirmek lazım. Ziraat Bankasının madencilerimizi çiftçilerimizi desteklediği oranda, madencilerimizin de desteklenmesi lazım. Özel bir kredi mekanizmasıyla desteklenen bir yapı getirebilirsek bir çok meslektaşımız ve madencilik firmalarının madencilik sektöründe daha çok başarılı olacağına inanıyorum.

Bunun yanında en önemli konulardan biri de yurt dışında iyi bir pazarlama ağının oluşturulması lazım. Madenciligi bir bütün olarak ele alınıp bilinçli hareket edilmelidir. Ben madencilüğimizin partiler üstü asgari bir müşterekle ele alınıp yürütülmesinin şart olduğuna inanıyorum.

Son olarak Türkiye'nin dış borç rakamları yetkililerce ifade edilmektedir. Madencilik aktive edilerek bu borçların ödenmesinde önemli bir katkı sağlanabilir. Çünkü dünya madencilğinde bir iki kalemde söz sahibi olabiliriz. •

SÜHA NİZAMOĞLU

1946 yılında Tavşanlı'da doğan Suna Nizamoğlu, 1973 yılında İTÜ Maden Fakültesinden Maden Yüksek Mühendisi olarak mezun oldu. 1978 yılında Fransa Lorraine Politeknik Enstitüsünde doktorasını tamamlayan Nizamoğlu, 1973-1978 yılları arasında Fransız Kömür İşletmelerinde Araştırma Mühendisi olarak çalıştı.

1978 yılında İTÜ Maden Fakültesinde öğretim üyeliğine başlayan Süha Nizamoğlu 1981 yılında Doçent oldu. 1985 yılında Devlet Bakanlığı Müşavirliği'ne atanan Nizamoğlu Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş. Yönetim Kurulu üyeliği, TÜBİTAK Genel Sekreterliği Danışmanlığı yaptıktan sonra Etibank Genel Müdürlüğü'ne getirildi. Süha Nizamoğlu, halen Turizm Bakanlığı Danışmanlığı görevini sürdürmektedir.

Etibank Genel Müdürlüğü yaptığı dönemde BOR konusunda uğraş veren Suna NİZAMOĞLU, bu konuda en önemli sorunun pazarlama stratejisi ve fiyatlandırılması olduğunu belirtti ve gerekli teknolojilerin satın alınabileceğini öncelikle yapılması gerekenin bu konudaki stratejilerin belirlenmesi olduğunu vurguladı.

Sayın NİZAMOĞLU'na teşekkür ederiz.

MADENCİLİK: Etibank açısından bor'daki en önemli sorun nedir?

NİZAMOĞLU: Bor'daki en önemli sorun pazarlama stratejisi ve fiyatlandırılmasıdır. Zira bor ve türevleri birbirlerini ikame edebilen malzemelerdir. Bu nedenle kullanım yerine ve ülkesine göre fiyatlandırılırlar. Onun için Türkiye bor ve türevlerini tek elden pazarlamak zorundadır. Yerinizde oturup müşterinin ya da aracı pazarlamacının gelmesini bekliyorsunuz. Pazarın içine girip bütün inceklere vakıf olmak durumundasınız. Aksi halde hem bilgiye sahip olmaz, hem de eskiden olduğu gibi birbirimizle rekabet yaparsak fiyatlandırma ve kontrolde bizi kafa kafaya vurdururlar. Ayrıca bor gerçekten iyi para kazandıran bir maden. Küçük madencilik veya aile şirketleri şeklinde işletilirse kimse ürüne ve teknolojiye kafa yormaz. Yormamıştır da. Zira kazanılan para böyle şirketlere göre haddinden fazladır. Teknolojiye ve ürün çeşidine yatırımı ya devlet ya da sektöründe ilerleme motivasyonlu gerçek özel sektör yapar. Türkiye'de birinci model seçilmiştir. Ve kanaatimce çok da başarılı olmuştur.

MADENCİLİK: Bor'lar Etibank tarafından tek elden yönlendirilmeye başlandıktan sonra, Etibank neler yaptı?

NİZAMOĞLU: Etibank bor'da tekel olduktan sonra bor türevlerine geçti ve dünya bor piyasasında yaprak kıpırda bilir hale geldi. Etibank'tan önce yalnız konsantre şeklinde satılan cevher, borik asit, penta ve deka hidrat, sodyum perborat, etibor 46, gibi türevler halinde de ihraç edil-

Bor'un kullanıldığı ürünlerden c am yünü ülkemizde yapılıyor, ancak izolasyon anlayışımız yeterli gelişmemiş, dünya pazarına açılmamız lazım. Buna cesaret edilirse yatırıma gidilebilir. Cam elyafi'da aynı durumda.

meye başlandı. Bütün bu yatırımlar Etibank tarafından yapılmıştır. Yakında pazarlaması incelendikten sonra susuz boraks da ihraç edilecektir. En büyük rakibimiz US Boraks'ta ürünlerini türev safhasında bırakmıştır. Bor'un uç ürünleri genelde bir madencilik firmasının işi değildir. Ama bu işe soyunacak varsa hemen buyursun başlasın. Yardımcı bile oluruz.

Bor'un kullanıldığı ürünlerden cam yünü ülkemizde yapılıyor, ancak izolasyon anlayışımız yeterli gelişmemiş, dünya pazarına açılmamız lazım. Buna cesaret edilirse yatırıma gidilebilir. Cam elyafı'nda aynı durumda, ateşe dayanıklı cam teknolojisini Şişe ve Cam A.Ş getirdi. Fakat henüz bor kullanımı az. Fiber Optik iyi gelecek vad ediyor, ama görüyorsunuz artık konu madencilikten çıkıyor ve başka dalların alanına giriyor. Uç ürünlerden bor karbür ve ferro bor konusunda İTÜ ile işbirliğimiz var. Her ikisinde de ürün elde edildi. Biraz daha geliştirilecek, bundan sonrada yatırımcı lazım. Gerekirse Etibank desteğinde verilebilir.

MADENCİLİK: Niye bunca zaman borları özel sektör/devlet sektörü işletsin diye kavga yapıldı? Niye bu kavga bor teknolojisinde niye geride kaldı?

NİZAMOĞLU: Birincisi kavga, pazar kavgasıydı. Bor teknolojisinde kavga yoktu. Zira gerekler yan yana gelmişti. Bu teknolojideki gecikmemiz ülkemizin teknoloji birikimindeki gecikmesinden kaynaklanmaktadır. Peki şimdi ne yapmak lazım? Çoğu halde Amerika'yı yeniden keşfetmek gerekmez, imkanınız ve fizibiliteniz müsait ise parayı bastırıp teknolojiyi satın alırsınız. Ancak satın aldığımız teknolojiyi çok iyi, mutlaka çok iyi bilmeniz lazım. Aksi halde başarı çabuk gelmez.

MADENCİLİK: Ama para bastırıp almak her zaman yararımıza oluyor mu? Zira teknoloji üretmeyen bir ülkenin teknolojik pazarlıktaki gücü olmuyor ki. Ne verirlerse onu alıyorsunuz.

NİZAMOĞLU: Ekonominin bazı gerekleri var. Oturuyorsunuz, hesaplıyorsunuz. Ben şu yatırımı yapacağım, bundan şu faydayı elde edeceğim. Bunu yaparken hangisi amaca uygunsu onu seçmesini bilmek lazım. En kritik nokta budur.

Başta dediğim gibi tabii ki teknolojik birikim çok önemli. Örneğin Kırka'da bir vakum kristalizatörü kullanırız. Bu vakum kirstalizatörü denilen alet kimyanın başka dallarında da kullanılıyor. Eğer ülkenizde o yatırıma karar verdiğiniz ana kadar bunun kullanıldığı, bunu kullanan teknisyenin yetiştiği başka bir tesis yok ise, hiç bilmediğiniz bir işe giriyorsunuz demektir. Nasıl yapacaksınız? Bazı zorluklar kaçınılmazdır.

Etibank bor'da tekel olduktan sonra bor türevlerine geçti ve dünya bor piyasasında yaprak kıpırdasa bilir hale geldi. Etibank'tan önce yalnız konsantre şeklinde satılan cevher, borik asit, penta ve deka hidrat, sodyum perborat, etibor 46, gibi türevler halinde de ihraç edilmeye başlandı.

Bor'daki en önemli sorun pazarlama stratejisi ve fiyatlandırılmasıdır. Zira bor ve türevleri birbirlerini ikame edebilen malzemelerdir. Bu nedenle kullanım yerine ve ülkesine göre fiyatlandırılırlar. Onun için Türkiye bor ve türevlerini tek elden pazarlamak zorundadır.

MADENCİLİK: Araştırma, geliştirme ile başlayamaz mıydınız? Örneğin bir bor araştırma enstitüsünde bu tür sorunlar halledilemez mi? Konuyla ilgilenen beyinlerin yetiştirilmesi ancak sürekli bir araştırma ortamında olmaz mı?

NİZAMOĞLU: Talep olmadan veya ne yapacağınızı bilmeden bir araştırma merkezi kurmak, dükkan açmaya benzer. Dükkan açarsınız, müşteri gelsin diye beklersiniz. Halbuki bu işi gerekler sürükler. Bu gereğin de birincisi ülke ihtiyacıdır. Ben öğrenci iken, İTÜ de hocamız "5 milyon TL para bulduk bununla laboratuvar kuracağız" dedi. 1978 de ben yurtdışında doktoramı tamamladım döndüm, ısmarlanan o aletler sandığında duruyordu. Niye kullanılmamış çünkü ortada araştırma konusu yok.

Şimdi gelelim bor araştırma merkezine: Ne yapacak bor araştırma merkezi? Daha doğrusu bor araştırma merkezinde ne yapılacak? Böyle bir merkezi kurmak parasal açıdan Etibank için problem değil. Paramız var alette alabiliriz. Peki ne araştıracağız? Bunu henüz tesbit etmiş değiliz.

Şimdi çalışma bunun üzerine, belki modüler kurulacak. Bir laboratuvar için bir takım aletler alıyorsunuz, donatıyorsunuz, o gerek çıkıncaya kadar aldığınız alet demode oluyor. Yanşamaz hale geüyorsunuz. Demek ki bir araştırma merkezi önce konulan tesbit etmeli, konu geliştikçe teçhizat ve personel olarak gelişecek bir politika gütmeli. Yoksa hakikaten kaynak problem değil. İTÜ'de .ODTÜ'de MTA'da olduğu gibi laboratuvarlar kuralım. Ancak profesyonel araştıncı bulmak çok zor. Acaba kuracağımız böyle bir araştırma merkezi üniversitelere geçmek için doktora ziplama tahtası mı olacak? Yoksa ben profesyonel araştıncıyım, doktora veya profesörlük peşinde koşmuyorum diyecek adamlarımız var mı Türkiye'de?

MADENCİLİK: Bizce var ama dağınık durumda. Sanırım bu noktada üzerinde önemli durulması gereken bir noktayı yakaladık. Üzerinde durulması gereken nokta da burası. Çünkü siz bir şey öğrenmek istiyorsanız araştıracaksınız. Daha iyi değerlendirmek, para kazanmak istiyorsanız araştıracaksınız. Bilmenin de yolu bu konuda uzmanlaşmış beyinlere sahip olmaktan geçer.

NİZAMOĞLU: Örnek vermek gerekirse, bizim bir susuz boraks projemiz var. Her şeyimiz hazır, ancak şu an elizde yeterli pazar bilgisi yok. Çok hidrofob bir madde. Nakli, paketlemesi, servis hizmetleri işlerinde yeterli değil. Pazar konusunda nereye kadar hakim olabileceğimizi bilemiyoruz, araştırma merkezini kurduk, aletleri de aldık. Kütüphaneyi kurduk. Peki kimi koyacağım içine? Kartvizit ile gelenlere karşı benim hayır diyebilecek gücüm olmalı. Burada çalışacak personelle ilgili tarif ve kuralları iyi koymalı ve onlarla oynamamalıyız.

MADENCİLİK: Etibank olarak diyelim bir yere araştırma yaptırıyorsunuz. Onlar da size sonunda güzel ciltlenmiş raporlar veriyorlar. Ama nasıl yaptı? Doğru mu yapı? Sahiden yaptı mı? Görüp denetleme imkanınız olmuyor. Sonra siz o verilerle bir işe kalkışıyorsunuz netice alınamıyor. Bunun üzerine "Efendim bizim deneylerde kullandığımız suyun özelliği şu idi, bize gönderilen numune şöyleydi, şimdi bu numune değişik, dolayısıyla şartlar değişmiştir, bu yüzden netice alamamışsınızdır" deniyor. Sonuçta Etibank araştırmadan istediğini elde edememiş oluyor, araştırmadan yoksun bir Etibank önünü görebilir mi?

NİZAMOĞLU: Doğru söylüyorsunuz. Dökme su ile değirmen dönmüyor. Amerika'ya-Kanada'ya,Avnıpa'ya master doktora için adam gönderiyoruz. Adam diplomayı aldıktan sonra telgraf çekiyor. Veya mektup yazıyor."Ben Etibank'a dönmek istemiyorum. Şu benim borçları taksitide bağlayalım da ben yükümlülükten kurtulayım" diyor.

Siz "Hayır olmaz, hemen gelmeniz gerekir" diyorsunuz. Bu defa çeşitli baskılar başlıyor. Efendim şu özel durum bu özel durum haydi imzalayın gitsin vs vs...Evet araştırma konusundaki kaygınıza katılıyorum. Tinkal'in elektrolizi diye TÜBİTAK'a bir araştırma projesi verdik, ama neticeyi alamadık. "Bir buçuk sene önce, bir hafta sonra neticeyi vereceğiz" dediler. Hâlâ bekliyoruz.

MADENCİLİK: Efendim Etibank'm konsilide bütçe gelirlerine baktığımızda toplam gelirlerinin yaklaşık %65'i borlardan, %21'i bankacılık hizmetlerinden geriye kalan %14'ünün de Etibank'm faaliyet gösterdiği diğer kalemlerden geldiğini görüyoruz. Bu tabloya göre Etibank'm elinden bor'ları çekip aldığımızı düşünsek madencilik sektörü felç olmaz mı? Demek ki Etibank bordan kazandığını diğerlerine de harcıyor. Çünkü elde yanlış teknolojilere dayalı tesisler var deniliyor. Bu konudaki görüşünüzü öğrenebilir miyiz?

NİZAMOĞLU: Tam öyle değil, örneğin bugün kolemanit satışında bir problem yok. Kâr eden bir kuruluş. Ama öte yandan ferro krom yatırımını tamamlamak için 3 milyar TL'ye ihtiyaç var. Oradan alıp oraya veriyoruz gibi görünüyor ama Etibank'm kurum bütçesi tektir ve bu işlemler normaldir.

Gelelim öbür konuya: Sanayide sadece bir tek otomobil, fabrikadan çıkınca marşına basılır ve yürür. Koca bir tesisin işletmeye alındığı yılın ertesi yıl kâr yapması çok zordur.

Bir defa yeni tesisin amortismanları çok yüksektir ve tesis yavaş yavaş tam kapasiteye geçer. Amortismanları olmasa, yani onu hesaba katmadan örneğin sadece gümüş üretimiyle gümüş kârlıdır, amortisman ayırıyoruz. Bunu bilançoya koymak zorundayız artı ta 1974'lerden kaynaklanan

Araştırma merkezini kurduk, aletleri aldık. Kütüphaneyi kurduk, peki kimi koyacağım içine? Kartvizit ile gelenlere karşı benim hayır diyebilecek gücüm olmalı. Burada çalışacak personelle ilgili tarif ve kuralları iyi koymalı ve onlarla oynamamalıyız.

Kuracağımız araştıma merkezi üniversitelere geçmek için doktora zıplama tahtası mı olacak? Yoksa ben profesyonel araştırmacıyım, doktora ve profesörlük peşinde koşmuyorum diyecek adamlarımız var mı Türkiye'de

sorunlar var. O tarihteki maden yatağı araştırmalarında büyük hatalar yapılmış. Projeye göre % 15 kil ve ince malzeme beklenirken bu gün %85 geüyor. Bu sonucun görülmesi lazım. Onun için ta baştan iyi başlamak gerekiyor. Madeni iyi aramak iyi etüd etmek lazım diye söylüyorum. Yaptığım her toplantıda bu konunun üzerinde özellikle duruyorum.

Gelelim Bursa Uludağ'a. O müesseseyi hiç bir zaman kâr ettiremedik. İki temel hata var orada. Birincisi 500 bin ton üretim hiç bir zaman gerçekleştirilemedi. İkincisi konsantre kalitesi yine eksik cevher etüdü yüzünden tutturulamadı. Şimdi fiyatlar beş kere azaldı, yapabileceğimiz bir şey yok. Piyasa Çin malı ile doldu. O kadar ucuza satıyor ki kimse rekabet edemiyor. Avrupa, Amerika ve Japonya'da bir çok tesis kapandı, bizim tesiste de bu nedenle sürekli zarar etti. Burası ancak 100 bin ton cevher işler, bu fiyatlarla da burasını kârlı çarhurmak imkansızdır.

MADENCİLİK: Bir başka konuya değinmek istiyorum. Müsadenizle, sizin kuruluşunuzdan bir örnek vermek istiyorum, örneğin tesisi geziyorsunuz, yetkililerle prosede yanlışlıklar olduğunu söylüyorsunuz. Yetkililer de kabul ediyor. "Niye değiştirmiyorsunuz.?" diye sorduğunuzda, "Efendim biz bunu yapamayız. Çünkü bizim bünyemiz, çalışma sistemimiz buna müsait değil." diyorlar. Önce müdürü ikna edeceksiniz, o Ankara'ya yazacak, Etibank DPT'ye kabul ettirecek vs, vs.. Zaten o zamana kadar müdür de değişir, yeni gelen de o konuya önem vermez, bu iş de böyle devam eder diyorlar. Ne dersiniz?

NİZAMOĞLU: Evet, önce genel müdürlüğe yazılacak. Yatırım programına girecek. DPT ile pazarlık yapılacak. Genel yatırım programında nereye sığdırılacak, onun tartışması yapılacak. Hangi projeden fedakârlık yapılabilir diye bakılacak, örneğin bir yandan ferro krom yatırımının bitirilmesi için para lâzım. Halbuki o tesis bu günkü haliyle bile çalışıyor, kâr getiriyorsa acaba siz olsanız hangisini tercih edersiniz?

MADENCİLİK: Peki, size şöyle bir teklif getirseler: "Efendim sizin A tesisinizin bir ünitesi (veya tamamı) bu günkü verilere göre %60 randımanla çalışıyor. Ben bu ünitenin randımanını %90'a çıkarırsam, aradaki %30'luk farkın %3-5'ini bana kâr olarak verir misiniz?" diye bir soru ile gelsem acaba bana ne cevap verirsiniz?

NİZAMOĞLU: Bazı şartlarını kabul ederseniz hemen evet derim. Size yeteri kadar inceleme süresi tanırım ve teklifinizi beklerim. Sorumluluk tamamen sizin olur ve benim muhtemel bir üretim kaybıma karşılık sizden teminat mektubu gibi kontrgaranti isterim. Başarılı olursanız da gerekeni yerine getiririm. Ama ben hemen söyleyeyimjurkiye'de o bahsettiğiniz profesyonel kuruluşlar yok.Q

ORHAN BAYSAL

1940 yılında Bozöyük ilçesinde doğan **Orhan Baysal** ilk ve orta öğrenimini Bozöyük'te tamamladıktan sonra 1958 yılında Bursa Erkek lisesinden mezun olmuştur.

MTA burslusu olarak Almanya'ya giden Orhan Baysal Heidelberg Üniversitesinde Mineraloji-Petrografi alanında yüksek öğrenimini tamamladıktan sonra aynı üniversitede Petroloji dalında doktora öğrenimini bitirerek 1965 yılında yurda dönmüştür. 1965-1971 yıllarında MTA enstitüsü Laboratuvarlarında uzman mineralog olarak çalışmıştır. 1971 yılında Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Yerbilimleri Enstitüsünde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaya başlayan Orhan Baysal, 1972 yılında Doçent, 1978 yılında ise Profesör olmuştur. 15 ekim 1981 tarihinde Bilecik ilinden Danışma Meclisi üyeliğine seçilen Orhan Baysal, 1986 tarihinde Cumhurbaşkanlığı kontenjanından Yüksek Öğrenim Kurulu Üyeliğine seçilmiştir. 1988 yılında MTA Genel Müdürlüğü görevine getirilen Sayın Orhan Baysal halen bu görevi yürütmektedir. Orhan Baysalın Türkçe ve yabancı dillerde yayımlanmış, bir kısmı ise uluslararası bilimsel kongrelerde sunulmuş 25 bilimsel çalışması, 2 ders kitabı, 20'yi aşkın basılı teknik proje raporu bulunmaktadır.

Sayın Orhan Baysal iki çocuk babasıdır.

MTA Genel Müdürü Orhan BAYSAL'a göre önemli olan ve üzerinde titizlikle durulması gereken husus, BOR madenciliğimizde pazarlama ve fiyatlandırma konuları, ülkemizin dünya BOR piyasasındaki payını arttırabilmek, fiyat trendini yükseltebilmek için sabırlı, akıllı, istikrarlı, planlı bir pazarlama ve fiyatlandırma stratejilerinin izlenmesi gerekmektedir.

Sayın BAYSAL'a teşekkür ederiz.

MADENCİLİK: Türkiye ekonomisinde madenciliğin önemi ve yeri nedir?

BAYSAL: Madenciliğin önemi, her ülkede olduğu gibi, ülkemizde de yadsınmaz. Çünkü, maden ve madencilik modem bir milletin sosyal refahının yükselmesinde, onun kalkınmasında büyük rol oynayan ve değişik görünüşleri ile milletlerarası etkinliğin yaratılmasını sağlayan çok önemli bir yere sahiptir. Örnek vermek gerekirse, kişi başına düşen maden üretim değeri ülke ekonomisinde madenciliğin önemini gösteren bir ölçüttür. Kişi başına düşen toplam madencilik üretim geliri en fazla olan ülke yaklaşık 600 dolar/kişi ile Kanada'dır. Bunu Avusturalya, SSCB ve ABD izlemektedir. Türkiye, yakıt dışı madencilik sıralamasında 33'ncü, toplam madencilik sıralamasında ise 52'inci durumdadır. Dolayısı ile, üzümlere ifade etmek gerekir ki, Türkiye'de madencilik üretiminden kişi başına düşen gelir arzu edilen düzeyde değildir. Diğer taraftan, ülkelerin genel ekonomileri içerisindeki madenciliğin önemi GSMH içindeki payı ile ifade edilebilir. Bu pay ne kadar büyükse, madencilik sektörünün ekonomiye katkısı doğal olarak o nisbette fazladır. GSMH içindeki payı itibarıyla da madencilik sektörünün Türkiye'de arzu edilen düzeye ulaştığını söylemek malesef mümkün değildir. Bu oran uzun yıllar değişmemiş, son yıllarda ancak yaklaşık %2.2 mertebesine ulaşabilmiştir.

MADENCİLİK: Madenlerimizin ülke ekonomisine azami katkısı sağlayabilmesi için nasıl değerlendirmeliyiz?

BAYSAL: Şunu açıklıkla belirtmek ve kabul etmek gerekir ki, yeraltı servetlerimiz, madenlerimiz statik kaldıkları sürece ekonomiye hiç bir şey katamazlar ancak, aranarak bulunup, çıkarılarak işletilip, satılabilir hale getirildiklerinde bir değer ifade eder. esas olan, doğal kaynaklarımızın en verimli bir şekilde işletilip değerlendirilmesi, katma değer olarak ekonomiye kazandırılmasıdır. Kanımca, madencilik faaliyetlerine bu açıdan bakmak gerekmektedir. Üzümlere belirtmek gerekir ki, oldukça zengin bir maden potansiyeline sahip olan ülkemizde, daha öncede değindiğim gibi, ülkemizdeki madencilik faaliyetlerinin sanayi sektöründeki ve milli gelir içindeki payı planlı dönem yıllarında artmamış, hatta zaman zaman azalmıştır. Madencilik sektörü imalat sanayinin talebindeki artış hızına ayak uyduramamıştır. Bunun için, kanımca, her şeyden önce, ülke ve dünya koşullarını göz önünde tutan arama, yatırım, işletme, üretim, özellikle değerlendirme ve pazarlama ünitelerini kapsayan kalıcı ve sürekli bir entegre madencilik politikalarının kesinlikle ve ivedilikle oluşturulması ve uygulanmasında sayısız yarar vardır.

MADENCİLİK: Bor madenciliğimizin Türkiye madencilik sektöründeki önemi nedir?

BAYSAL: Bor ürünlerinin çağımızın modern teknolojisinde önemi oldukça büyüktür ve kullanım alanları itibarıyla bu önem gün geçtikçe hızla artmaktadır. Özellikle son on-onbeş yıldır sürdürülen yoğun arama faaliyetleri göstermiştir ki, Türkiye bor yatakları, dolayısı ile bor hammadde potansiyeli bakımından çok zengindir. Bor madenciliğimizin ülkemiz ekonomisi ve madencilik sektöründe önemli ve özel bir yeri vardır. Bunun için, üzerinde titizlikle durulmasında yarar vardır. Ülkemizde bor üretimi 19. asrın sonlarında Susurluk (Sultançayır) yöresinde küçük bir işletme olarak başlamıştır. 1950'li yıllarda yavaş yavaş anlaşılmaya başlanmış, ancak, son on-onbeş yıl öncesine kadar önemi üzerinde yeteri kadar durulmadığından, çok büyük potansiyelimize rağmen, dünya bor piyasasında söz sahibi maalesef pek olunamamıştır. Özellikle Bigadiç ve Emet, Kırka bölgelerinde sürdürülen arama faaliyetleri sonucu, ülkemizde yaklaşık 2.400 milyon ton borat rezervi belirlenmiştir. Dolayısı ile, toplam dünya rezervlerinin yaklaşık %70'i ülkemizde bulunmaktadır. Yalnız Bigadiç yöresinde tespit edilen rezerv bir milyar tonu aşmış bulunmaktadır.

MADENCİLİK: Borda bu gün ulaştığımız, geldiğimiz nokta nedir?

BAYSAL: Bilindiği üzere, ülkemizde bulunan tüm borat yatakları ETİBANK tarafından işletilmektedir. ETİBANK, büyük bor potansiyelimizi en iyi bir şekilde değerlendirebilmek için, son yıllarda geniş çaplı arama, üretim, yatırım ve pazarlama faaliyetlerini planlayıp uygulayagelmıştır. Bunları şu şekilde özetlemek mümkündür:

-Emet'te 450.000 ton/yıl, Bigadiç'te 150.000 ton/yıl, Kırka'da 400.00 ton/yıl kapasiteli konsantratör tesisleri, Kırka'da toplam 237.00 ton/yıl kapasiteli bor türevleri, (boraks deka, boraks penta, susuz boraks) tesisleri, Bandırma'da toplam 230.000 ton/yıl kapasiteli bor türevleri (borikasit, rafine boraks, Na-perborat) ve sülfirikasit tesisleri gerçekleştirilmiştir. Bu tesislerde işlenen bor hammaddeleri üç yöredeki açık işletmelerden kazanılmaktadır.

-Kırka'da 100.000 ton/yıl kapasiteli konsantratör tevsii, Bandırma'da 100.000ton/yıl kapasiteli II. Borikasit fabrikası ve 15.000 ton/yıl kapasiteli hidrojenperoksit tesis yatırımları devam etmektedir.

-Ayrıca, Emet, Bigadiç ve Kırka'da toplam 1.150.000 ton/yıl kapasiteli konsantratör, Bigadiç'te 100.000 ton/yıl kapasiteli kalsine, Kırka ve Bandırma'da toplam 445.000 ton/yıl kapasiteli bor türevleri tesis yatırımları planlanmıştır.

- Kesin rakamları bilmemekle beraber, toplam üretimin bor cevherinde 1.500.000 ton/yıl, bor ürünlerinde 300.000 ton/yıl mertebesine ulaştığım tahmin ediyorum.

MADENCİLİK: Bor madenciliğinde pazarlama ve kârlılık durumu nedir?

BAYSAL: Bor madenciliğimizde, daha önce de belirttiğim gibi, oldukça büyük rezerv mevcuttur, bütün yataklarda açık işletme uygulanmaktadır, yeteri kapasitede konsantratör ve bor türevleri tesisleri gerçekleştirilmiştir. Dolayısı ile, rezerv, üretim ve zenginleştirme, hatta yanmamul madde üretiminde kanımca herhangi bir darboğaz yoktur. Mühim olan ve üzerinde önemli ve titizlikle durulması gereken husus, bor madenciliğimizde pazarlama ve fiyatlandırma

konularıdır. Bir çok ülkede depolama tesislerine sahip olan adeta monopol durumundaki şirket veya şirketlerin pazarlama teşkilatı bütün dünyaya yayılmış durumdadır. Türkiye'nin dünya bor piyasasındaki payını arttırabilmek, fiyat trendini yükseltebilmek için, sabırlı, akıllı, istikrarlı, planlı bir pazarlama ve fiyatlandırma stratejilerinin izlenmesi gerekmektedir. Özellikle, ETİBANK'ın son yıllarda gerçekleştirdiği faaliyetler, uyguladığı politikalar sonucu, pazarlama ve fiyatlandırmada önemli aşamalar kaydedilmiştir.

Bu gelişmeyi parasal olarak ifade etmek gerekirse, konsantre fiyatları 75-80 Dolar/ton'lardan, 280-320 Dolar/ton'lara çekilebilmiş, dünya bor piyasasındaki Türkiye'nin payı küçümsenmeyecek oranda arttırılabilmektedir. Bu başarısından dolayı ETİBANK'ı kutlamak gerekir. Kârlılık durumuna gelince, bor madenciliğinde kârlılık oranı oldukça yüksektir. Rasyonel ve ekonomik işletmeciliğin yanı sıra, pazarlama ve fiyatlandırmada gösterilen titizlik bu kârlılığı çok daha fazla arttırmaktadır.

Bor ürünlerinin çağımızın modern teknolojisinde önemi oldukça büyüktür ve kullanım alanları itibarıyla bu önem gün geçtikçe hızla artmaktadır.

MADENCİLİK: Bor tuzlarının dış ticaretimizdeki yeri ve önemi nedir?

BAYSAL: Maden ihracatının dış ticaretteki önemi ve payı yıllardır çok sınırlı olmasına karşın, maden ihracatında bor tuzları ve türevlerinin önemi çok büyüktür. Bu gün toplam maden ihracatımızın yarısından fazlasını bor tuzları ve türevleri oluşturmaktadır.

MADENCİLİK: Peki, sizce bundan sonraki hedefimiz ne olmalıdır?

BAYSAL: Bor ihracat miktarları incelendiğinde görülmektedir ki, bu güne kadar daha çok hammadde ihracatı ile yetinilmiş, yan mamul ve mamul bor ürünleri ihracatına gereken önem verilmemiştir. Bu durum, diğer madenlerimizde de olduğu gibi, mevcut bor potansiyelimizden elde edilen gelirin düşük düzeyde kalmasına sebep olmaktadır, bunun için, mümkün olduğu kadar hammadde yerine yanmamul ve mamul bor ürünlerinin ihraç edilmesi, sağlıklı .planlı üretim, pazarlama ve fiyatlandırma politikalarının uygulanması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, ülkede bor girdisi olan sanayi yatırımları teşvik edilerek geliştirilmeli ve bu sanayi ürünlerinin ihracatına ağırlık verilmelidir. Bu bir taraftan kârlılık oranını arttıracak, diğer taraftan da daha fazla katma değer yaratılmasına olanak sağlayacaktır, ayrıca, mevcut bor işletmelerinin rasyonel çalışmasını sağlamak, onların organizasyon yapısını iyileştirmek için gerekli önlemlerin alınmasında yarar vardır. Nihayet, ülkemizde bu alanda büyük bir bilgi ve tecrübe birikimi sağlanmış, bu iş için ehli kadrolar oluşmuştur. Bu nedenle, planlanan, ancak henüz gerçekleştirilemeyen bir bor araştırma merkezi kurularak, gerekli teknolojiler geliştirilmeli, talebi ve değeri yüksek bor ürünleri ve bor girdisi olan sanayi ürünlerine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmeli, bu suretle sanayi sektörüne ışık tutulmalı, dış piyasa etüdüleri güncelleştirilerek ilgililere sunulmalıdır. G

GÜLHAN ÖZBAYOĞLU

Prof.Dr. Gülhan özbayoğlu ODTÜ MadenMühendisliği Bölümü'nden 1964'te Lisans, 1965'te ise Yüksek Lisans dereceleriyle mezun oldu. 1965-68 yılları arasında MTA Enstitüsü'nde, 1968-69'da ise Ödemiş Türkönü Civa Madem'nde çalıştı. 1969'da ODTÜ Maden Mühendisliği Bölümü'ne asistan olarak girerek 1971'de Öğretim Görevlisi oldu. 1977'de doktora çalışmasını tamamlayarak "Doktor" unvanını aldı. Dr. Özbayoğlu 1982'de Doçent, 1988'de ise Profesör oldu. akademik çalışmalarını sırasında 2 kere British Council bursuyla İngiltere'ye ve Birleşmiş Milletler bursu ile de ABD'ne giderek araştırmalar yaptı.

Prof.Dr.Özbayoğlu'nun yurt içi ve yurt dışında basılmış 68 yayını bulunmaktadır. Kendisi İngiltere'de Pergamon Yayınevi tarafından çıkarılan "Minerals engineering" dergisinin editörler kurulu üyesidir. Evli ve iki çocuk annesi olan Prof.özbayoğlu halen ODTÜ Maden Mühendisliği Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Gülhan Özbayoğlu Türkiye'nin BOR'da hep üretim aşamasında kaldığını, yakın zamanda girdiği pazarlama aşamasında ise açığı kapatabilmesi için araştırma ve teknolojik çalışmalara ağırlık-verilmesinin gerekliliğini vurguladı.

Sayın ÖZBAYOĞLU'na teşekkür ederiz.

MADENCİLİK: Anadolu'da bor madenciliği 19. yüzyılda başlamış ve hala devam etmesine rağmen, neden bor teknolojisine sahip bir ülke olamadık?

ÖZBAYOĞLU: Bor tuzu madenciliği yurdumuzda 19. yüzyılda başlamış olmasına rağmen 1956 yılına gelinceye kadar bütün bor minerali sahalarımız yabancıların elinde olmuş. Daha sonraki dönemlerde, 1960-68 yılları arasında yabancılar bu sektördeki etkinliklerini sürdürmüşler, ancak 1978'den itibaren bütün sahaların işletme imtiyazları Eti-bank'a geçmiş. Şimdi, özel sektörün, devlet sektörü kısır tartışmasını bir kenara bırakıp 1970'lere kadar ne yapılmış ona bir bakalım. Özel sektör, bor tuzlarını elinde tutarken bor teknolojisine yönelik nasıl uygulama yapmış, onu inceleyelim.

özel sektörün işlettiği sahalardaki tesislere bakmak, bu iş için yeterli. Çünkü ortada tesis diye birşey yok. Demek ki özel sektör bor tuzlarını işletirken mümkün mertebe en az yatırımla iş görme düşüncesiyle hareket etmiş. Yani bor teknolojisine yönelik hiçbir girişim ve yatırım yapmamış. Oysa dünya bor ticaretinde söz sahibi olmak (daha çok döviz getirmek) ancak o alana yapılacak ciddi yatırım, araştırma ve teknolojik çalışmalarla mümkün. Memleketimiz uzun yıllar bu teknolojiden yoksun bırakılmış.

Öte yandan devletin bor tuzlarını işletirken uyguladığı politikaya baktığımızda 1970'lerden itibaren konsantrasyon tesisleri, rafinasyon yatırımları gözümüze çarpıyor. Ancak Eti-bank'ın çabalarıyla bor teknolojisinde mühendislerimiz tecrübe kazanmaya ve bilgi oluşturmaya başlamış.

Hiçbir tesis kurmadan, hammaddeyi olduğu gibi satarsanız, ancak cüzi bir kazanç sağlarsınız. Oysa hammaddeyi bir kademe öteye götürürseniz, yani konsantre ederseniz fiyat katlanıyor. Konsantreyi yan mamule dönüştürünce fiyat yine katlanıyor. Hele yan mamulü nihai ürüne çevirip satınca fiyatlar birkaç misli artıyor.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz; ne zaman ki borlar Eti-bank'ın eline geçti, işte o yıllarda itibaren yurdumuzda bor teknolojisine yönelik çalışmalar başladı.

MADENCİLİK: Hammaddeye sahip ancak o hammaddeyi işleyebilecek teknolojilerden yoksun ülkelerin,

**Parasız araştırma olmaz. Maalesef
Etibank'ı bora dayalı eleman yetiştirmede
bir çok uyarımıza rağmen Etibank
buna duyarsız kaldı.
Dünyada araştırmaya ayrılan pay
yatırımların % 30'u kadardır.**

konumlan itibariyle sanayileşmiş ülkelerin ekonomisine ucuz değer aktaran bir rol üstlenmekten öteye gidemeyeceklerini söyleyebilir miyiz?

ÖZBAYOĞLU: Tabii, rahatlıkla söyleyebiliriz. Örneğin borda sadece ABD ve Türkiye var. ABD, RTZ eliyle bor ürünlerini paraya dönüştürüp kaymağı kendisine aktarıyor. Oysa Türkiye Avrupa, ve hatta ABD'deki bir çok tesise ucuz hammadde sağlayan bir konuma sahip. Dolayısıyla RTZ veya onun kolu olan U.S. Borax'ı zengin eden yine biz oluyoruz. Çünkü bu kuruluş dünyadaki bütün bor rafinerileriyle şu veya bu şekilde bir ortaklığa sahip.

MADENCİLİK:Devletleştirmeden sonra devletin sahip olduğu avantajlar nelerdir?

ÖZBAYOĞLU: Bir defa tek elden yönetmenin verdiği avantajla fiyatlar 65 dolar/ton 'dan 300 dolar/ton'un üzerine çıkmıştır.

İkincisi yabancı tekellerin oyunu bozuldu.

Üçüncüsü devletin bordan elde ettiği gelirler önemli Ölçüde artış kaydetti.

Bir başka önemli yanı devlet bordan daha çok nasıl gelir elde edebilirim diye düşünmeye başladı.

Ve bir bor araştırma merkezinin kurulması gündeme geldi.

MADENCİLİK: Türkiye 1985'den itibaren "Borda dünya ticaretinde söz sahibi olmalıyım" düşüncesi ile hareket etmeye başlamıştır diyebilir miyiz?

ÖZBAYOĞLU:Tabii, tabii söyleyebiliriz. 1985'de çok önemli bir karar olan bor araştırma enstitüsü kurma alınıyor. Niye bu güne kadar gündeme gelmemiş, niye bu güne kadar kurulmamış diye sorarsanız bir çok neden sayılabilir. Yabancı ülkeler kullandıkları için rekabet ettirilmemesi istenmiş olabilir. Niye senin malını daha yüksek bir fiyatla alır duruma gelsin ki? Hammaddeyi ucuza almakla çok büyük bir avantaja sahip. Kimse bu konumu kaybetmek istemez. Böylesine büyük ve kaliteli bor rezervine sahip bir ülkenin bor teknolojisine sahip olması işlerine gelmez. Çünkü karşılıklarına rakip olarak çıkacaktır.

MADENCİLİK: Bor ticaretinde dünyadaki pazar payımızı nasıl arttırabiliriz?

ÖZBAYOĞLU: Karşımızda pazarı kapmış olan A.B.D. İngiliz ve Avrupalı firmalar var. Bunlar karşısında bir, iki ürünle rakip olamayız. Pazardan daha büyük pay alabilmek için istikrarlı bir fiyat politikası uygulamamız ve üründe kaliteyi yüksek tutmamız çok önemli. Ayrıca ürün çeşitlenmesine gitmek ve pazarlamada alıcıya bazı kolaylıklar sağlamak pazar payımızı arttıracak unsurlar.

Etibank'ın Avrupanın çeşitli yerlerinde pazar ağı kurması çok yerinde bir karardı. Tüketicinin ayağına gitmekle, araçlar ortadan kaldırılmış oldu. Türkiye borda hep üretim aşamasında kalmıştı. Şimdi pazarlama aşamasına da girmiş durumda. Ancak açığı kapatmalıyız. Bunun için de araştırma ve teknolojik çalışmalara ağırlık vermemiz şart.

MADENCİLİK: Borda sadece ABD ve Türkiye var diyebiliriz. ABD rakibimiz olduğu için bor konusundaki araştırma ve teknolojileri gizli tutuyor. Diğer ülkelerde bor olmadığı için belki araştırma gereksinimi duymuyorlar. Örneğin kütüphanelerde bakır, kurşun, çinko, demir, vb. alanlarda yüzlerce yapılmış araştırmaya rastlıyorsunuz ancak borda elle tutulur sayıda dahi araştırmaya rastlıyamıyorsunuz. Yapılanların çoğu gizli. Türkiye'deki üniversitemizde de bir bakıyorsunuz master, doktora, ve diğer araştırma konularının %99.9'u bor dışındaki alanlarda yapılmış ve yapılıyor. Dünyanın en büyük bor rezervine sahip bir ülkede neden bor konusunda hiç araştırma yapılmıyor? En fazla araştırma borda yapılması gerekirken, neden en az araştırma borda yapılıyor?

ÖZBAYOĞLU: Parasız araştırma olmaz. Maalesef Etibank'ı bora dayalı eleman yetiştirmede bir çok uyarımıza rağmen Etibank buna duyarsız kaldı. Dünyada araştırmaya ayrılan pay yatırımların %30'u kadardır. Bizde ise maalesef çok az adeta komik bir durumu arz ediyor. Etibank'ın bu işe önem vermesi gerekir. Bor araştırma merkezi kurulduktan sonra araştırma başlatılmış olmaz. Projeler bu günden başlatılmalı bu günden konuyla ilgilenen beyinleri harekete geçirmeliyiz. Bir an bile vakit geçirmeden bu konuya önem verilmesi gerekir. Çünkü zamanı durdurmak mümkün değil. Etibank bu konuda istekli görünmüyor. Adeta projeler, kurulacak bir bor araştırma merkezine saklanıyor.

MADENCİLİK: Etibank'ın kurmayı düşündüğü bor araştırma merkezi modelinde neler var?

ÖZBAYOĞLU: Kurulması öngörülen Bor Araştırma Merkezi başlıca şu faaliyetleri yürütecektir:

- 1) Etibank'ın tesislerinde ortaya çıkan teknolojik sorunlara çözüm getirmek ve teknik elemanlara ışık tutmak,
- 2) Mevcut üretim yöntemlerini verimi arttırmak ve maliyeti düşürmek amacıyla geliştirmek,
- 3) Yeni üretim yöntemlerini araştırmak ve geliştirmek,
- 4) Piyasası olan veya olabilecek yeni bor bileşiklerini saptamak,
- 5) Mevcut bor ürünlerine yeni kullanım alanları bulmak,
- 6) Üretilen bor ürünlerinde kalite kontrolü yapmak,
- 7) Bor tesislerinin atıklarının yarattığı çevre sorunlarına çözüm getirmek,
- 8) Etibank'ın bor üretim tesislerinde çalışan teknik elemanlarının bor konusunda eğitilmesini ve bilgi birikimi oluşturulmasını sağlamak,

Bor Araştırma Merkezi, işlevlerini yerine getirmek üzere dört birimden oluşturulmuştur. Bunlar: Planlama Birimi, Temel Hizmetler Birimi, Proses Araştırma-Pilot Tesisler Birimi ve Destek Hizmetler Birimi'dir. •

BOR'DA SANAYİCİLERİMİZİN GÖRÜŞÜ NEDİR?

Bor kaynaklarımız! ulusal çıkarlarımız açısından dün nasıl değerlendirdik? Bugün nasıl değerlendiriyoruz ve gelecekte nasıl değerlendirmeliyiz, sorularına cevap bulabilmek için yapılan röportajlardan önemli bir kesiti de hiç şüphesiz sanayicilerimizin bu konudaki görüşleri idi.

Konuyla ilgili bir görüşme yapmak için önce TOBB başkanı sayın Ali Coşkun'u aradık. Ancak sayın Coşkun'un yoğun iç ve dış temasları nedeniyle, biraraya gelip bir röportaj yapacak vakit bulunamadı. Bu arada ülkemizin ulusal sanayinin geliştirilmesi doğrultusunda yoğun çabaları'olduğunu bildiğimiz Eskişehir Sanayi Odası Başkanı Sayın Erol Zeytinoğlu ile temasa geçtik. Kendisiyle yaptığımız telefon görüşmesinde, konuyla ilgili sorularımızı ilgili komisyonlarında değerlendirip hemen ileteceklerini söylemesine rağmen, aşağıdaki sorularımıza bugüne kadar hiç bir cevap alamadık.

Konu ile ilgili sanayiciler veya sanayi odalarımız bültenimize görüşlerini açıklayan yanıtlarda bulunabilirler düşüncesiyle, sorularımızı burada yayınlamayı uygun gördük.

Biz, madencilik sektörü olarak, ekonomik iş bölümü gereği ülkemizde bulunan madenleri en iyi şekilde üretilen sonuçta bir hammadde, bir konsantre ürün veya bir yarı mamul haline getiriyoruz ve getirmekle sorumluyuz. Bundan sonraki aşamada iş sanayicimizi ilgilendirmektedir.

Zira bize göre sanayicimiz için en önemli konu, katma değeri tazla ürünler üretilip satılabilmektir. Madenlerimizin de daha iyi değerlendirilmesinin bir tek şartı vardır. O da katma değeri yüksek ürünlere dönüştürülmesidir. Şayet ürettiğimiz madenleri katma değeri yüksek ürünlere dönüştürerek satabilişsek; bundan sanayici olarak, ülke olarak daha kazançlı çıkacağımız ortadadır.

Bu anlamda sanayicilerimizin başta bor, krom ve manyezit'e dayalı katma değeri yüksek ürünler üretimine yönelmelerinin önemine işaret etmek istiyoruz. Hammaddesi dışarıdan, teknolojisi dışarıdan, sadece ucuz işgücüne, iç pazara ve insafsızca kirletilecek bir çevreye dayalı modelin, günümüz ekonomisinde pek gelecek vaat etmediği ve etmeyeceği görülmelidir. Bunun yerine kendi hammaddemizle, kendi teknolojisini üretme dönemine girerek; en iyiyi, en ucuzu ve en kaliteliyi yapacak uzmanlaşmaya önem verilmesinin şart olduğunu, artık sanayicimizin ve sanayimizi yönlendirenlerin idrak etmiş olması gerektiğine inanıyoruz.

Sorularımız:

1. Türkiye'nin önümüzdeki orta dönemde uzmanlaşabileceği sanayi dalları ne olabilir
2. Dışarıdan hammadde, yarı mamul ve modası geçmiş teknolojiler alarak sanayileşmeye çıkar bir yol mudur?
3. Türkiye yıllardır bor, krom, manyezit üreticisi bir ülke olduğu halde niye borsada, kromda, manyezitte dünyaya kabul ettirebileceğimiz bir tek teknoloji üretememiştir? Niye hala bu alanda sanayileşmiş ülkelere ucuz hammadde pazarlayan bir ülke konumunda kaldık?
4. Kişi başına, hammadde üretiminde bir çok ülkeden ileride olmamıza rağmen, kişi başına hammadde tüketiminde Avrupa'nın 5-6 kat gerisinde oluşumuz nasıl açıklanabilir?
5. Türkiye'nin sahip olduğu doğal kaynaklarını değerlendirirken katma değeri yüksek ürünler yerine ucuz hammadde ve yarı mamul satan bir ülke rolünü sürdürdüğünü görüyoruz. Üstlenilen bu rol sanayicimizi hiç endişelendiriyor mu?
6. Teknoloji üretemeyen veya teknolojisini yenileyemeyen bir sanayi kolunun hangi alanda olursa olsun, dünya pazarlarında rekabet etme şansı var mıdır?
7. Sanayicimizin teknoloji üretebilir duruma gelebilmesi için öncelikle araştırma geliştirme ünitelerine yeterli kaynak aktaracak güce sahip midir?
8. OECD, IMF, Dünya Bankası gibi kuruluşların Türkiye gibi ülkelere önerdikleri sanayileşme modelleri nelerdir?
9. Neden ihracatımızı arttırmak için ithalatımızda daha fazla artırılması gerekiyor?
10. Dünyanın en büyük bor rezervine sahip bir ülkenin bir bor araştırma enstitüsü kurmamış olmasının, sanayicisinin ürettiği bor türlerine dayalı sanayilere yönelmemiş veya yönlendirilmemiş olmasının nasıl değerlendiriyorsunuz?
11. Sanayicilerimizin dünyadaki teknolojik gelişmeleri, dünya pazarındaki hareketlenmeleri, arz/talep, kapasite, fiyat vb. yakından izleme imkanı nedir?
12. Teknoloji üretilmeden bir sanayici olarak kaldığımız takdirde Avrupa Topluluğu'na girdiğimizde ayakta kalma şansımız nedir?
12. Türkiye'nin dünyadaki ülkelere göre daha çok bildiği (uzmanlaştığı) bir alan var mıdır? Türkiye'nin teknoloji transferinde pazarlık gücü nedir?

ODAMIZDA SATIŞI YAPILAN KİTAPLARO

		Üye	Öğrenci	Diğer
Türkiye Madencilik Bilimsel ve Teknik	6. Kong. Kitabı	2.500.-TL	2.000.-TL	5.000.-TL
Türkiye Madencilik Bilimsel ve Teknik	7. Kong. Kitabı	2.500.-TL	2.000.-TL	5.000.rTL
Türkiye Madencilik Bilimsel ve Teknik	8. Kong. Kitabı	2.500.-TL	2.000.-TL	5.000.-TL
Türkiye Madencilik Bilimsel ve Teknik	9. Kong. Kitabı	4.000.-TL	3.000.-TL	5.000.-TL
Türkiye Madencilik Bilimsel ve Teknik	10. Kong. Kitabı	(Tükendi)		
Türkiye Madencilik Bilimsel ve Teknik	11. Kong. Kitabı	15.000.-TL	15.000.-TL	30.000.-TL
Türkiye 2. Kömür Kongresi Kitabı		2.500.-TL	2.000.-TL	5.000.-TL
Türkiye 3. Kömür Kongresi Kitabı		2.500.-TL	2.000.-TL	5.000.-TL
Türkiye 4. Kömür Kongresi Kitabı		2.500.-TL	2.000.-TL	5.000.-TL
Türkiye 5. Kömür Kongresi Kitabı		5.000.-TL	3.000.-TL	7.500.-TL
Türkiye 6. Kömür Kongresi Kitabı		7.500.-TL	6.500.-TL	10.000.-TL
Madencilikte Bir Ömür (Anılar-Görüşler)	Kadri YERSEL	5.000.-TL	5.000.-TL	5.000.-TL
Hidrometalurjik Süreçlerin Kimyası		3.500.-TL	2.500.-TL	6.000.-TL
Bakır Hidrometalurjisi ve Flotasyonu		1.500.-TL	1.000.-TL	3.000.-TL
Çözümlü Madencilik Problemleri		10.000.-TL	7.500.-TL	20.000.-TL
Resimli Madencilik Terimleri Sözlüğü		20.000.-TL	18.000.-TL	20.000.-TL

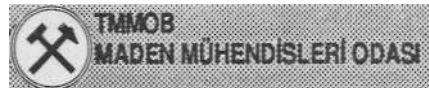
(*) Odamızca satışı yapılmakta olan kitaplardan edinebilmeniz için; aşağıda verilen Banka hesaplarımıza veya posta çeki hesabımıza kitapların ederi kadar miktar yatırılarak, makbuz fotokopisiyle birlikte tercihlerinizi gönderdiğiniz takdirde kitaplar tarafımızdan adresinize postalanacaktır. Fiyatlara postalama ücreti dahil değildir.

Posta Çeki Hesap No: 86665
Banka Hesap No:
T.İş Bankası Meşrutiyet Şb. 8120
T.C. Ziraat Bankası Kızılay Şb. 346
Etibank Merkez Şb. 5311

TMMOB
MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI

DAHA GÜÇLÜ BİR TMMOB,
ETKİN BİR MADEN MÜHENDİSLERİ
ODASI İÇİN ADRESİNİZİ
GÜNCELLEŞTİRİP
AİDATLARINA ÖDEYİNİZL Yönetim Kurulu

Sayın Üyemfr;
TMMOB30, Genel Kurulunda alınan karar uyarınca "Odalannüye Menlilerinden akiiklen faiz cezası kaldırılmış^ Uyetera geçmiş ay ve yıllara ilişkin borçlarını ödenjeterTçlhSl Aralık 1989 tarihine-kadar «üre tanınmıştır. 10cak 1990 tarihinden sonra Uyeler geçoif uyeiik ödentii borçları? borcu ödedikleri tarih teki öyeödentisi miktarından ödeyeceklerdir.

Yönetin-, Kurul u

YİTİRDİKLERİMİZ

BASRİ ÇATMA

1943'de Çaycuma'da doğan Basri Çatma, 1965'de İTÜ'den mezun oldu ve EKİnde işbaşı yaptı. Uzun yıllar Havza'da ve özel sektörün çeşitli işletmelerinde kömür madenciliğine hizmet eden arkadaşımız, son olarak TTK'nın Amasra Müessese Müdürü olarak görev yaparken emekliye ayrılmıştı. Geçirdiği elim bir kalp krizi sonucunda aramızdan ayrılan merhum meslektaşımızın ailesine, yakınlarına, çok sevildiği Zonguldak Havzası'nın mensuplarına ve bütün maden mühendisleri camiasına başsağlığı dileriz.

ZİHNİ ARIKAN

1921 yılında Boiu'da doğan Zihni Arıkan, 1944 yılında Maden Teknik Okulundan mezun oldu, 1950 yılında fark derslerini vererek Maden Mühendisi unvanını aldı. 1944 yılından itibaren TKİ Garp Linyitleri İşletmesi Müessesesinde çalışmaya başladı ve Müessesenin değişik kademelerinde hizmet veren meslektaşımız 1972 yılında emekliye ayrıldı. 24 Mayıs 1989 tarihinde aramızdan ayrılan meslektaşımızın ailesine, yakınlarına ve maden mühendisleri topluluğuna başsağlığı dileriz.

MADENCİLİK *Bülteni*

TMMOB Maden Mühendisleri Odası Adına
Sahibi ve Sorumlu Yönetmeni: Alpaslan ERTÜRK
Yönetim Yeri: Selanik Cad. 19/3 Kızılay-ANKARA
Tlf: 1251080-117 5290

* Ayda bir yayınlanır.

* Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

* Yazılardaki görüş; ve düşünceler yazarlarına aittir. Odayı ve bülteni sorumlu kılmaz. Yazarlara ücret ödenmez.

Ofset Hazırlık: Denk Ajans, 229 84 30 - 229 85 52

Baskı: Eroğlu Ofset

Sayın üyemiz,

Ayda bir yayınlanmakta olduğumuz "Madencilik Bülteni"nin düzenli ve ırtelıMbıçimde çıkarılması sizin etkin desteğiyle oıasıdır.

ürünlerinizle gazetemizi desteklemenizi bekliyoruz.

Katkılarınız-bizlere- yol• göslerecek ve sektördeki tartışmaların doğru sonuçlara ulaşmasını sağlayaca-

Madencilik Bülteni